Očekivani učinci mjera za poticanje inovativnosti kroz Program ruralnog razvoja Republike Hrvatske 2014.-2020.

Jurić, Marija

Master's thesis / Diplomski rad

2016

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Agriculture / Sveučilište u Zagrebu, Agronomski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:204:552205

Rights / Prava: In copyright / Zaštićeno autorskim pravom.

Download date / Datum preuzimanja: **2024-03-29**

Repository / Repozitorij:

Repository Faculty of Agriculture University of Zagreb

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU

AGRONOMSKI FAKULTET

Marija Jurić

OČEKIVANI UČINCI MJERA ZA POTICANJE INOVATIVNOSTI KROZ PROGRAM RURALNOG RAZVOJA REPUBLIKE HRVATSKE 2014. – 2020.

DIPLOMSKI RAD

Zagreb, 2016.

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU

AGRONOMSKI FAKULTET

Diplomski studij: Agrobiznis i ruralni razvitak

Marija Jurić

OČEKIVANI UČINCI MJERA ZA POTICANJE INOVATIVNOSTI KROZ PROGRAM RURALNOG RAZVOJA REPUBLIKE HRVATSKE 2014. – 2020.

DIPLOMSKI RAD

Mentor: prof.dr.sc. Ramona Franić

Zagreb,srpanj, 2016.

Ovaj diplomski rad je ocijenjen i obranjen dana _____

s ocjenom _____ pred Povjerenstvom u sastavu:

1. Prof. dr. sc. Ramona Franić _____
2. Doc. dr. sc. Ornella Mikuš _____
3. Prof. dr. sc. Neven Antunac _____

Kratice:

EAFRD – Europski poljoprivredni fond za ruralni razvoj

EIP – Europsko inovacijsko partnerstvo

EM RR – Europska mreža za ruralni razvoj

ESI – Europski strukturni i investicijski fondovi

EU – Europska unija

LAG – Lokalna akcijska grupa

LEADER – Liaison Entre Actions de Développement de l'ÉconomieRurale – „poveznica između djelovanja u ruralnom razvoju“

OPG – Obiteljsko poljoprivredno gospodarstvo

PRR RH – Program ruralnog razvoja Republike Hrvatske

RH – Republika Hrvatska

ZPP- Zajednička poljoprivredna politika

Sažetak

Pojam inovacija u ruralnim sredinama ima različito značenje što ovisi o razvijenosti i uvjetima u poljoprivredi. Kreativnost i inovativnost su ključne sastavnice za uspješan ruralni razvoj zemalja EU-a pa tako i Hrvatske. Primjenom mjera očekuju se konkretne koristi koje će dovesti do toga da hrvatska gospodarstvapovećaju konkurentnost na europskoj razini. Zato je cilj ovog rada identificirati mjere inovativnosti ponuđene kroz Program ruralnog razvoja Republike Hrvatske (PRR) za razdoblje 2014.-2020. godine i identificirati potencijalne korisnike tih mjera. Sve mjere koje su uključene kroz PRR pomažu i razvoju projekata kroz Lokalne akcijske grupe (LAG-ove) za podršku inovativnostima u poljoprivredi. LAG-ovi predstavljaju ključnu ulogu u implementiranju inovacija kroz LEADER pristup. Kakvo je zapravo stanje u hrvatskoj poljoprivredi kada je riječ o inovacijama pokazuje kvalitativna analiza, temeljem rezultata dubinskog intervjua s petnaest stručnjaka iz različitih državnih institucija, LAG-ova i nositelja OPG-ova. Primjer države koja postaje izvor inovacija je Poljska. Ovo je jedan pozitivan primjer kako od „neatraktivne“ države nastaje prostor čija gospodarstva danas konkuriraju svim velikim zemljama kada se govori o poljoprivrednom sektoru u cijeloj Europi. Zaključna razmatranja činjenicama potkrepljuju kakvo je stanje hrvatske poljoprivrede u polju inovacija a što se očekuje da se ostvari u zadanom programskom razdoblju.

Ključne riječi:Program ruralnog razvoja Republike Hrvatske 2014. – 2020.; poljoprivreda, mjere za poticanje inovativnosti; LAG.

Summary

The term innovation in the rural areas can have several meanings depending on the development and conditions in agriculture. Creativity and innovation represent the key components for a successful rural development of the EU countries, including Croatia. With the implementation of measures Croatian economy can experience benefits in the increment of competitiveness at the European level. Therefore, the main aim of the thesis is to identify the measures of innovation offered through Rural Development Programme of the Republic of Croatia (RDP), for the Period 2014-2020 as well as to identify the potential users of the mentioned measures. All the measures included in the RDP also aid the development of projects through the Local Action Groups (LAG) for the support of the agricultural innovation. LAGs play the key role in the innovation implementation through the LEADER access. Qualitative analysis shows the state of Croatian agriculture in regard to the innovation implementation. The analysis is based on the results of interviews with fifteen experts from different state institutions, LAGs and the owners of family farms. An example of the state that is becoming a source of innovation is Poland. This is a positive example of the way in which an 'unpresentable' state becomes a state that can compete with other agriculturally developed countries inside Europe. The conclusion presents the state of innovation in the Croatian agriculture as well as the expected outcomes during the specifies period.

Key words: Rural Development Programme of the Republic of Croatia for the Period 2014. – 2020; agriculture; innovation measures; LAG.

Sadržaj:

1.UVOD 1
2.PREDMET, CILJ I METODE RADA 3
3.REZULTATI RADA 5
3.1.Zajednička poljoprivredna politika – sastavnica PRR RH 2014. – 2020. 5
3.2.Program ruralnog razvoja Republike Hrvatske 2014. – 2020. 6
3.3.Prioriteti PRR RH 2014. – 2020. za promicanje inovacija u poljoprivredi 7
3.3.1.Prioritet 1 PRR RH 2014. – 2020. 7
3.3.2.Prioritet 2 PRR RH 2014. – 2020. 10
3.3.3.Ostali prioriteti PRR RH 2014. – 2020. 11
4.STANJE POLJOPRIVREDNOG SEKTORA U HRVATSKOJ 13
5.POJAM INOVACIJA U RURALNIM SREDINAMA 17
5.1.Inovacija kroz IV. prioritetne osi politike ruralnog razvoja 22
5.1.1.I. prioritetna os: Potpora kreativnosti i inovacijama u poljoprivrednom, prehrambenom i šumarskom sektoru Europske unije 22
5.1.2.II. prioritetna os: Inovativna i kreativna rješenja za upravljanje okolišem 23
5.1.3.III. prioritetna os: Kreativnost i inovacije za diversifikaciju ruralnih aktivnosti i kvalitetniji život 23
5.2.LAG-ovi – važan čimbenik u implementiranju mjera inovativnosti 25
6.Rezultati istraživanja: OČEKIVANI UČINCI MJERA ZA POTICANJE INOVATIVNOSTI 27
6.1.Kvalitativna analiza intervjua 29
6.1.1.Uvod 29
6.1.1.1.Upoznatost s mjerama PRR-a koje potiču inovacije i inovativnost u poljoprivredi 31
6.1.1.2.Prilagođenost predviđenih mjera hrvatskim uvjetima u poljoprivredi 34
6.1.1.3.Prilagođenost mjera hrvatskim poljoprivrednicima 36
6.1.1.4.Iskustva drugih zemalja i koristi za poljoprivredu kroz poticanje inovacija 39
6.1.1.5.Doprinosi u realizaciji mjera za poticanje inovativnosti 40
7.POLJOPRIVREDA I GOSPODARSTVO POLJSKE 41
7.1.Poljoprivredni sektor Poljske 42
7.2.Strukturne promjene unutar poljoprivrede 43
7.3.Program ruralnog razvoja Poljske u razdoblju 2014. – 2020. 46
8.INOVACIJE I NOVE RAZVOJNE MOGUĆNOSTI U POLJOPRIVREDNOJ I PREHRAMBENOJ INDUSTRIJI POLJSKE 47
8.1.Strukturni problemi poljoprivredne proizvodnje u Poljskoj 47
8.2.Pozitivne promjene u poljoprivredi 48

8.3.Infrastruktura ruralnih područja u Poljskoj 50
8.4.Inovacije u poljskoj poljoprivredi 51
8.5.Transfer znanja i inovacija u poljoprivredi Poljske 53
8.6.Obrazovne institucije u poljoprivredi 55
8.7.Savjetodavni model za farme 56
9. RASPRAVA 57
10. ZAKLJUČAK 59
11.LITERATURA 61

1.UVOD

Ulazak Hrvatske u Europsku uniju (EU) značio je i strukturne promjene u poljoprivrednom sektoru. Nema više stajanja na jednom mjestu već se nešto konkretno treba poduzeti kako bi se resursi kojima raspolaže Republika Hrvatska (RH) iskoristili na najefikasniji i najbolji način te kako bi se ostvarili ciljevi koji uključuju zapošljavanje, istraživanje, socijalno uključenje, smanjenje siromaštva i moderniziranje poljoprivrede uz diversifikaciju djelatnosti na poljoprivrednim gospodarstvima. Svi ovi ciljevi će se nastojati ostvariti kroz Program ruralnog razvoja RH 2014. -2020. (PRR RH) godine koji osigurava jedinstvenu primjenu politike ruralnog razvoja na cjelokupnom području RH. Ovaj Program se sastoji od šest prioriteta i svaki od njih identificira određena područja djelovanja i sastoji se od prikladnih mjera i podmjera za ostvarivanje ciljeva koji će modernizirati i revitalizirati hrvatska poljoprivredna gospodarstva a sve kako bi se stvorili uvjeti za pametan, uključiv i održiv rast i razvoj.

Ako se promatra stanje hrvatske poljoprivrede bez obzira bili stručnjak ili ne, vidljivo je da su promjene nužne kako bi oživjelo hrvatsko selo te kako bi se održalo stanovništvo u ruralnim sredinama koje danas u nekim krajevima odumiru. Da bi se ovo promijenilo potrebno je uvesti nešto novo u poljoprivredu, dati priliku inovacijama i kreativnostima koje su ključne sastavnice za uspješan ruralni razvoj zemalja EU. One uvelike pridonose gospodarskom napretku ali i dobrobiti pojedinca i društva.

Program ruralnog razvoja RH 2014.-2020. sadrži prioritete i mjere koje se upravo vežu za inovacije u poljoprivredi. Prioritet 1 promiče znanje i inovacije u poljoprivredi, šumarstvu i ruralnim područjima uz pomoć mjere1, mjere2 i mjere 16. Prioritet 2 je jezgrovitiji i služi za povećavanje održivosti poljoprivrednih gospodarstava te konkurentnosti svih vrsta poljoprivredne djelatnosti u svim regijama, promovirajući pritom i inovacijske poljoprivredne tehnologije kao i održivo upravljanje šumama. Sve ove operacije nastojat će se provesti uz pomoć mjere1, mjere 2, mjere 4, mjere 6, mjere 16 i mjere 18. Očekivani učinak ovih mjera je u povećanju konkurentnosti poljoprivrednih gospodarstava u RH na europskoj razini i pomoć razvoju projekata kroz lokalne akcijske grupe (LAG-ove).

LAG-ove je važno podržavati jer oni povezuju različite dionike za razvoj ruralnog prostora i omogućavaju suradnju javnog, privatnog i lokalnog sektora. Raznim radionicama, seminarima

i konferencijama nastoje motivirati poljoprivrednike na nešto novo. Program ruralnog razvoja s definiranim prioritetima i fokus područjima predstavlja temelj za upotrebu potpora na ruralnim područjima EU putem Europskog poljoprivrednog fonda za ruralni razvoj.

Republika Hrvatska ima na koga se ugledati i na takav način omogućiti primjenu već poznatih inovacija u razne djelatnosti poljoprivrednog sektora. Primjer države kao zemlje inovacija u Europskoj uniji je Poljska. Nitko nije očekivao da će Poljska ulaskom u EU napraviti ovoliki pomak i iznenaditi sve one koji je nisu smatrali državom koja će moći konkurirati na europskom i svjetskom tržištu u sektoru poljoprivrede nego su je više gledali kao nekog tko će biti samo još dodatni teret Europskoj uniji.

Transformacije koje su oni napravili svom gospodarstvu temelje se na primjeni moderne tehnike i tehnologije, transferu znanja i informacija, osnivanju agencija za rad i pomoć poljoprivrednicima. Povezali su istraživačke centre sa sveučilištima, proširili djelatnosti na poljoprivrednim gospodarstvima, uveli promjene unutar sektora kao što je uvođenje novih sorti žitarica i pasmina životinja, doveli infrastrukturu na zavidnu razinu što je privuklo mlado stanovništvo, sve se više investira u ruralne sredine i sl. Sve ove inovacije u poljoprivredi su zadržale mlade poljoprivrednike na selima koji su ujedno i jako zadovoljni životom u selima. Oni više ne predstavljaju samo obične seljake nego poduzetnike koji nastoje osigurati sebi i svojim obiteljima dobar život na selu. To govori da se kvaliteta života u ruralnim prostorima povećala a činjenice govore kako se sve više ljudi vraća na selo a čak se i ljudi iz gradova sele u ruralne sredine (WinnickaBožanović, 2013.).

2.PREDMET, CILJ I METODE RADA

U diplomskom radu se istražuju očekivani učinci mjera za poticanje inovativnosti kroz PRR RH 2014. – 2020. Kroz definiranje utjecaja ZPP-a na nastanak Programa ruralnog razvoja RH 2014. – 2020. prikazani su prioriteti i mjere koje sadrže a odnose se na poticanje inovativnosti u poljoprivredi. Da bi poljoprivredna gospodarstva povećala konkurentnost na europskoj razini potrebno je da se okrenu inovativnim rješenjima u poljoprivredi. Dodana vrijednost proizvodima je novoostvarena vrijednost koju proizvođač daje proizvodima i tako dobiva neki novi proizvod. Ona čini razliku između vrijednosti prodaje proizvedenih proizvoda i usluga te vrijednosti nabavljenih sirovina koji poboljšavaju kvalitetu „starog“ proizvoda. Na ovakav način se stvara nešto novo, inovativno što prije nije postojalo u procesu dobivanja poljoprivrednih proizvoda.

Sve mjere koje su uključene u PRR-a pomažu i LAG-ovima koji imaju ključnu ulogu kroz razvoj projekata za podršku inovativnostima u poljoprivredi. Hrvatska se ima na koga ugledati pa je stoga primjer Poljske veoma značajan kako bi se uvidjele pozitivne i negativne strane primjene mjera za poticanje inovativnosti.

Cilj rada je identificirati mjere inovativnosti ponuđene kroz PRR RH i koji su njeni potencijalni korisnici. Isto tako, potrebno je putem intervjua saznati da li su ispitanici upoznati s mjerama PRR RH 2014. -2020. te da li su mjere dobro prilagođene hrvatskim uvjetima u poljoprivredi ali i lokalnim poljoprivrednicima. Od mjera se očekuje da će imati neke učinke što se vidi kroz analizu provedenog intervjua ali i kroz ulogu LAG-ova u implementiranju mjera inovativnosti. Svi ispitanici uključeni u intervju svojim doprinosom bi trebali pomoći u realizaciji ovih mjera u korist poljoprivrede.

Dionici u ruralnom razvoju su svi oni koji na bilo koji način utječu na razvoj ruralnog prostora. U intervjuu su sudjelovali oni ispitanici čija uloga i doprinos pomažu razvoju ruralnog prostora Hrvatske. Važnu ulogu imalo je Ministarstvo poljoprivrede koje je objavilo PRR RH nakon dugotrajnog i pomnog analiziranja stanja u hrvatskoj poljoprivredi. Bez tog dokumenta ne bi se krenulo u realizaciju mjera za poticanje inovativnosti. LAG-ovi kao dionici u ruralnom razvoju okupljaju i kombiniraju ljudske i financijske resurse iz javnog, privatnog i civilnog , udružuju lokalne dionike oko zajedničkih projekata, jačaju dijalog i suradnju između različitih ruralnih dionika te na taj način doprinose ruralnom razvoju. U radu s LAG-ovima se izdvaja Hrvatska mreža za ruralni razvoj koja zagovara interese dionika iz

ruralnih zajednica u kreiranju i provedbi javnih politika te se zalažu za bolje prilagođavanje mjera lokalnim poljoprivrednicima. Među najvažnijim dionicima ruralnog razvoja su lokalni poljoprivrednici koji su najbolje upućeni u to s čim njihov prostor raspolaže. Povezani su sa svim predstavnicima relevantnih državnih institucija, LAG-ova, udruga i fakulteta jer svi oni pomažu ruralnom razvoju. Oni su ti koji će pokazati kakva je primjena mjera za poticanje inovativnosti i da li mogu razviti poduzetničke ideje. Profesori na fakultetima, učilištima i poljoprivrednim školama nastoje potaknuti studente na kreativnost i motiviranost za nešto novo jer su upravo mladi oni na koje se svi oslanjaju kada je u pitanju budućnost poljoprivrednog sektora RH. Prema tome, postoji povezanost s Hrvatskom udrugom mladih poljoprivrednika čija je uloga povećanje učešća mladih u poljoprivredi te stvaraju pozitivno ozračje za poduzetništvo u poljoprivredi koje je izuzetno važno kada je riječ o poticanju inovativnosti u ruralnim sredinama. Uloga savjetodavne službe je velika. Važno je da poljoprivrednici imaju pomoć stručnih osoba koje im mogu dati vrijedne informacije kada je u pitanju korištenje novih tehnologija, odgovorno upravljanje resursima i prilagođavanje nestabilnim klimatskim uvjetima. Ne treba zaboraviti ni ulogu konzalting agencije koja pruža savjetodavne usluge vezane uz različite mikro i makro projekte, izrađuju prijave na razne natječaje, savjetuju privatne poduzetnike, te pružaju visokokvalitetne usluge savjetovanja u području poljoprivrede.

U istraživanju su korišteni sekundarni izvori podataka (znanstveni i stručni radovi, zakoni, propisi, članci iz novina i sl.). Provedena je kvalitativna analiza temeljem dubinskih intervjua s petnaest stručnjaka iz relevantnih državnih institucija, LAG-ova i nositelja obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava koji su aktivno uključeni u realizaciju mjera PRR-a (ekspertna ocjena).

3.REZULTATI RADA

3.1.Zajednička poljoprivredna politika – sastavnica PRR RH 2014. – 2020.

Zajednička poljoprivredna politika jedno je od najznačajnijih operativnih područja djelovanja institucija Europske unije. Iako u svom nazivu sadrži riječi „poljoprivredna politika“, ona nije nastala s ciljem pomoći samo poljoprivrednicima već svim stanovnicima Europske unije. Kao skup mjera i programa potpore poljoprivredi, zajednička poljoprivredna politika ima za cilj osigurati prihvatljive cijene i kvalitetu prehrambeno-poljoprivrednih proizvoda za europske potrošače, osigurati dohodak poljoprivrednicima ali i očuvati ruralno naslijeđe. Zajednička poljoprivredna politika se temelji na dva stupa: dohodovnoj i tržišnoj politici (izravna potpora poljoprivrednicima i tržišna potpora) te politici ruralnog razvoja.

Drugi stup, ruralni razvoj, je povezan s Programom ruralnog razvoja RH za razdoblje od 2014.-2020. i usmjeren je na to da se ostvare svi ciljevi ruralnih sredina kao i ciljevi stanovnika koji žive u tim sredinama. Politika ruralnog razvoja stavit će naglasak na jačanje konkurentnosti i promicanja inovacija. Upravo je ovaj smjer djelovanja drugog stupa ZPP-a zasnovan na činjenici da je 91% prostora EU-a ruralno i da 56% stanovništva EU-a živi u ruralnim sredinama, ruralni razvoj je životno važna politika. Značajnu ulogu u samom srcu ruralnih zajednica imaju poljoprivreda i šumarstvo jer su to glavni načini iskorištavanja zemljišta u ruralnim sredinama.

Tri su osi kroz koje se provodi politika ruralnog razvoja:

a) jačanje konkurentnosti poljoprivrednog i šumarskog sektora
b) poboljšanje okoliša i seoskih sredina
c) poboljšanje kvalitete života u ruralnim sredinama i postizanje raznolikosti ruralnoga gospodarstva

U obzir se treba uzeti i LEADER pristup, kao četvrta, dopunska os koja je usmjerena na pojedinačne projekte koje provodi lokalna zajednica a čiji je cilj implementacija lokalnih strategija za ruralni razvoj preko lokalnih javno-privatnih partnerstava. Drugi stup se financira iz sredstava Europskog poljoprivrednog fonda za ruralni razvoj čija sredstva Hrvatska već koristi za razvoj seoskih područja.

Uspostavljanje odnosa između Republike Hrvatske i Europske unije započelo je 15.siječnja 1992. godine, priznavanjem Hrvatske kao nezavisne i suverene države. Onda je uslijedilo podnošenje Zahtjeva za članstvo u EU, odobravanje tog istog zahtjeva 2004. do potpisivanja Ugovora o pristupanju EU (2011.) te ulazak u EU 1.srpnja 2013. Jedno od najvažnijih područja kada je riječ o obuhvatu zajedničke pravne stečevine, ZPP.

Ruralni razvoj se financira iz EAFRD-a[1] a preduvjet za korištenje sredstava ovog fonda u narednom programskom razdoblju je bila izrada Programa ruralnog razvoja Republike Hrvatske 2014. - 2020. Europska komisija je nakon razmatranja odobrila sveukupno 24 programa ruralnog razvoja, a među njima je bio i onaj Republike Hrvatske.

Glavni cilj programa je rekonstrukcija i modernizacija farmi i prehrambenog sektora. Očekivanja od ovog programa su sljedeća:2000 gospodarstava će dobiti investicijske potpore, više od 5000 poljoprivrednika će dobiti potporu za razvoj malih farmi i 1000 mladih poljoprivrednika će dobiti podršku za pokretanje vlastitih tvrtki.

3.2.Program ruralnog razvoja Republike Hrvatske 2014. – 2020.

Program ruralnog razvoja Republike Hrvatske 2014.-2020. je važan strateški dokument koji bi sa svim svojim sastavnicama trebao pridonijeti razvoju hrvatske poljoprivrede i ruralnom razvoju a ujedno je i preduvjet za korištenje sredstava Europskog poljoprivrednog fonda za ruralni razvoj iz kojeg će poduzetnicima na području Hrvatske biti dostupno 2.383 milijarde eura u narednih sedam godina od čega će se 2.026 milijardi eura financirati iz Europskog fonda za ruralni razvoj (EAFRD) a ostatak iz sredstava nacionalnog proračuna Republike Hrvatske. Nakon višemjesečnih konzultacija, 26. svibnja 2015. godine, Europska komisija je odobrila Program ruralnog razvoja Republike Hrvatske za razdoblje 2014.-2020. Ovaj program počeo se stvarati još 2012. godine da bi ga 16. srpnja 2014. godine poslali na odobrenje. U kreiranju ovog programa, važnu ulogu su imali djelatnici Ministarstva poljoprivrede i Agencije za plaćanje u poljoprivredi, ribarstvu i ruralnom razvoju.

[1] EAFRD – Europski poljoprivredni fond za ruralni razvoj jedan je od pet najvažnijih strukturnih i investicijskih fondova. Cilj ovog fonda je jačanje europske politike ruralnog razvoja i potreba da se banalizira njezina provedba, jačanje konkurentnosti sektora poljoprivrede i šumarstva, poboljšanje okoliša i krajolika i poboljšanje kvalitete života u ruralnim područjima i postizanje raznolikosti ruralnog gospodarstva.

Ovim programom je definirano 16 mjera čiji cilj nije ništa drugo nego povećanje konkurentnosti hrvatske poljoprivrede, šumarstva i prerađivačke industrije kao i unapređenje života i rada u ruralnim dijelovima zemlje.

Strategija ruralnog razvoja Republike Hrvatske podrazumijeva tri dugoročna strateška cilja:

Cilj 1. Konkurentna i održiva poljoprivredna proizvodnja integrirana u EU okvire

Cilj 2. Razvijeno ruralno gospodarstvo s trendom povećanja zaposlenosti, proizvodnja visokokvalitetne hrane, razvoj nepoljoprivrednih gospodarskih aktivnosti u ruralnim područjima

Cilj 3. Održivo korištenje raspoloživih prirodnih potencijala u funkciji osiguravanja ruralnih područja kao sigurnog i privlačnog mjesta za život i rad (Ministarstvo poljoprivrede, 2015.).

3.3.Prioriteti PRR RH 2014. – 2020. za promicanje inovacija u poljoprivredi

Unutar Programa ruralnog razvoja RH 2014.-2020. nalazi se šest prioriteta definiranih Uredbom EU 1305/13[2] i svaki od prioriteta sadrži određene mjere za njihovo ispunjenje. Kada je u pitanju promicanje inovacija u poljoprivredi, onda se misli na prioritet 1 i prioritet 2. Prioritet 1 sadrži mjeru 1, mjeru 2 i mjeru 16 dok prioritet 2 sadrži mjeru 1, mjeru 2 , mjeru 4, mjeru 6, mjeru 16 i 18.

3.3.1.Prioritet 1 PRR RH 2014. – 2020.

Prioritet 1 Programa ruralnog razvoja RH 2014.-2020. ima svoje jake i slabe strane a s tim dolaze i potencijalne mogućnosti ali i prijetnje. Jake strane prioriteta 1 su svakako dostupnost stručnih savjetodavnih službi na području cijele države koje pomažu poljoprivrednicima ali tu su i elementarni obrazovni i znanstveni sustavi u poljoprivredi i šumarstvu. Više je slabih strana ovog prioriteta kao što su: niski stupanj obrazovanja i stručne osposobljenosti poljoprivrednika i šumara, nedovoljno poznavanje i korištenje informatičkih sustava, nedostatak neformalnog obrazovanja koje itekako doprinosi rješavanju problema zajednice, nedostatak informacija koje su potrebne kako bi se javnost informirala o važnosti i koristima koje ima održivi način gospodarenja, slaba suradnja obrazovnog i istraživačkog sustava te

[2] Uredba (EU) br. 1305/2013 Europskog parlamenta i Vijeća o potpori ruralnom razvoju iz Europskog poljoprivrednog fonda za ruralni razvoj (usvojena 17. prosinca 2013.)

nedovoljna educiranost poljoprivrednika i šumara o primjeni novih tehnologija, učinkovitijem korištenju raspoloživih prirodnih resursa. Kada bi se više radilo na smanjenu slabih strana ovog prioriteta, mogućnosti bi se mogle lakše realizirati. Neke od njih su: dostupnost sredstava EAFRD-a, kao i ESI fondova, olakšan bi bio pristup najnovijim tehnološkim dostignućima i inovacijama u poljoprivredi. Međutim, prijetnje koje se mogu javiti unutar ovog prioriteta poznavajući sve što ulazi unutar toga uključujući i mjere su: nepovoljna starosna dob, sve veće migracije stanovništva i depopulacija ruralnih područja kao i nedovoljno razvijena svijest prema održivom i ekološki učinkovitom gospodarenju u poljoprivredi i šumarstvu. Sve je više starijih nositelja gospodarstava dok poneki stariji nositelji prebacuju imanja na mlađe potomke smatrajući da će oni dosta više napraviti po pitanju atraktivnosti i održivosti OPG-a. Ovakvi slučajevi su rijetkost ali se vidi neki mali pozitivni pomak što daje nadu da kad mladi ljudi preuzmu gospodarstva ili osnuju svoja vlastita, da će nastati više mjesta za inovativne i kreativne ideje. Danas, bez neke nove, gospodarske, ideje ne može opstati jer se sve mijenja jako brzo na europskom ali i svjetskom tržištu.

Program ruralnog razvoja RH 2014. – 2020. kroz Prioritet 1 uključuje mjere koje potiču inovativnost. Prioritet 1 se odnosi na promicanje znanja i inovacija u poljoprivredi, šumarstvu i ruralnim područjima te obuhvaća mjeru 1 koja se odnosi na prenošenje znanja i aktivnosti informiranja. Ova mjera sadrži nekoliko podmjera koje se odnose na potpore za strukovno osposobljavanje, na aktivnosti za stjecanje vještina kao i na potporu za demonstracijske i informativne aktivnosti. Cilj je podići obrazovnu strukturu u sektorima poljoprivrede, prehrane i šumarstva u ruralnim područjima. Program cjeloživotnog obrazovanja (tečajevi, seminari, informiranja i sl.) će utjecati na kvalitetu života ljudi u ruralnim sredinama, stanovnici će poboljšati svoja znanja te će tako utjecati na konkurentnost tog ruralnog prostora te će tako doprinijeti njegovom razvoju. Korisnici ove mjere su: Ministarstvo poljoprivrede putem Savjetodavne službe (in-house), privatne i javne institucije koje nude usluge strukovnog osposobljavanja (ovisno o operaciji).

Demonstracijske i informativne aktivnosti će omogućiti prikaz primjene nekih novih tehnologija, novih tehnika zaštite bilja, korištenja novih strojeva i sl. korisnici ovih aktivnosti bi trebale biti javne i privatne institucije.

Mjera 2 se odnosi na savjetodavne službe, na službe za upravljanje poljoprivrednim gospodarstvima i na pomoć tim gospodarstvima. U vremenu sve veće specijalizacije u

poljoprivredi i šumarstvu, važno je da poljoprivrednici imaju pomoć stručnih ljudi koji im mogu dati korisne informacije kada je u pitanju korištenje novih tehnologija, odgovorno upravljanje resursima i prilagođavanje nestabilnim klimatskim uvjetima koji su sve češći. Izuzetno važnu ulogu za ruralnu sredinu imaju savjetodavne usluge kao oblik prijenosa znanja i inovacija u poljoprivredi i pomažu poljoprivrednicima u održivom upravljanju gospodarstvima, da budu što efikasniji u poslovanju a to na kraju utječe i na život ljudi na selu. Operacije uključene u pružanje savjetodavnih usluga su: savjetovanje o višestrukoj sukladnosti, mjerama poljoprivrede,savjetovanje o modernizaciji i povećanju konkurentnosti poljoprivrednih gospodarstava,savjetovanje za šumarska gospodarstva,savjetovanje za mlade poljoprivrednike i sl. Korisnici ove mjere su: Ministarstvo poljoprivrede putem Savjetodavne službe (in-house), privatne i javne institucije koje nude usluge savjetovanja

Mjera 16 se odnosi na suradnju. Ona sadrži nekoliko podmjera koje se odnose na potpore za uspostavu i rad operativnih skupina unutar EIP-a za poljoprivrednu produktivnost i održivost (projekti za ispitivanje i primjenu inovativnih praksi, tehnologija i sl. koji će povezati sve dionika u različitim područjima poljoprivrednog i prehrambenog sektora), na potporu za pilot projekte i razvoj novih proizvoda, postupaka, procesa i tehnologija (ocjenjivanje izvedivosti, vremena, troškova i učinaka u pokušaju da se pruži pomoć poljoprivrednicima da povećaju konkurentnost, održivost, ekonomsku isplativost) te na potporu za horizontalnu i vertikalnu suradnju među subjektima u lancu opskrbe radi uspostave i razvoja kratkih lanaca opskrbe i lokalnih tržišta i za promotivne aktivnosti u lokanom kontekstu povezane s razvojem kratkih lanaca opskrbe i lokalnih tržišta (prodaja na lokalnom tržištu uz smanjenje broja posrednika u lancu opskrbe kako bi potrošač dobio robu čim prije). Korisnici ove mjere su: nove operativne skupine iz poljoprivrednog prerađivačkog i šumarskog sektora, udruge potrošača, proizvođačke organizacije i zadruge iz poljoprivrednog, prehrambenog i šumarskog sektora i pravne osobe iz poljoprivrednog, prehrambenog i šumarskog sektora i njihova udruženja, proizvođačke grupe i organizacije, LAG-ovi, ostale pravne osobe uključene u kratke lance opskrbe.

3.3.2.Prioritet 2 PRR RH 2014. – 2020.

Mjere za poticanje inovativnosti su prikazane i kroz Prioritet 2 Programa ruralnog razvoja RH 2014.-2020. Od svih ovih mjera se očekuju neki učinci za hrvatsku poljoprivredu kako bi mogla biti konkurentna na europskom ali i svjetskom tržištu. Ovaj prioritet također karakteriziraju njegove slabe i jake strane ali i mogućnosti te eventualne prijetnje.

Jake strane ovog prioriteta su: najzastupljenije aktivnosti stanovnika ruralnih sredina su poljoprivreda i šumarstvo, raspolaganje s dovoljnim količinama poljoprivrednog zemljišta, šuma i voda, poljoprivrednici vide da nešto u svom poslovanju treba promijeniti te se sve više interesiraju za promjenu strukture i povećanje sudjelovanja na tržištu.

Program ruralnog razvoja RH 2014.-2020. nije u potpunosti smišljen kako treba i zato se najavljuju neke izmjene a to se može vidjeti i kroz slabe strane i ovog prioriteta: nepovoljna starosna i obrazovna struktura poljoprivrednika i šumara, slabo uključenje mladih u poljoprivredu, veliki broj malih gospodarstava koja se nalaze na granici gospodarske održivosti, usitnjenost posjeda je jedan od velikih problema, niska produktivnost i profitabilnost u poljoprivredi, šumarstvu i prerađivačkim gospodarstvima te zastarjela tehnologija, strojevi, oprema i objekti, neorganiziranost proizvođača, slabo iskorištenje energije iz obnovljivih izvora i sl.

Kada se pogledaju sve ove slabe strane teško da se može govoriti o nekim velikim mogućnostima. Jedino se možda može govoriti o iskorištenju sredstava EAFRD-a, pristup poljoprivredno-prehrambenih i šumarskih proizvoda EU tržištu kao i pristup informacijama o najnovijim tehnološkim rješenjima i inovacijama u EU.

Opasnosti koje se mogu javiti unutar ovog prioriteta jeste globalna financijska kriza, minirane površine, velika konkurencija susjednih država i EU-a kao i nesređeni imovinsko-pravni odnosi koji su u Hrvatskoj veoma zastupljeni.

Prioritet 2 se odnosi na povećanje održivosti poljoprivrednih gospodarstava te konkurentnosti svih vrsta poljoprivrednih djelatnosti u svim regijama, promovirajući pri tome i inovacijske poljoprivredne tehnologije, kao i održivo upravljanje šumama te obuhvaća sljedeće mjere: mjeru 1, mjeru 2, mjeru 4, mjeru 9, mjeru 16 i mjeru 18.

Mjera 4 predstavlja ulaganje u fizičku imovinu koja podrazumijeva: potporu za ulaganja u poljoprivredna gospodarstva, potporu za ulaganja u preradu, marketing i/ili razvoj poljoprivrednih proizvoda, potporu za ulaganja u infrastrukturu vezano uz razvoj, modernizaciju i prilagodbu poljoprivrede i šumarstva te potporu neproizvodnim ulaganjima vezanim uz postizanje agro-okolišnih i klimatskih ciljeva. Korisnici ovih mjera su: fizičke i pravne osobe upisane u Upisnik poljoprivrednih gospodarstava sukladno Zakonu o poljoprivredi te proizvođačke grupe i organizacije (osim unutar operacije: korištenje obnovljivih izvora energije) i fizičke i pravne osobe koje se bave ili se namjeravaju baviti preradom proizvoda iz Dodatka 1 Ugovora o EU ili pamuka, osim proizvoda ribarstva.

Mjera 6 se odnosi na razvoj poljoprivrednih gospodarstava i poslovanja koja uključuje: potporu mladim poljoprivrednicima, potporu ulaganju u pokretanje nepoljoprivrednih djelatnosti, potporu razvoju malih poljoprivrednih gospodarstava te ulaganje u razvoj nepoljoprivrednih djelatnosti u ruralnim područjima. Najvažnije je ipak nastojati motivirati mlade da ostanu živjeti na selu i da se okrenu poljoprivrednoj proizvodnji uz uključenje nepoljoprivrednih djelatnosti jer će to povećati ukupnu društvenu i ekonomsku vitalnost ruralnih područja. Pomoći će se malim gospodarstvima u restrukturiranju a njihovim proizvodima će se dati dodatna vrijednost. Korisnici ove mjere su: osobe koje su u trenutku podnošenja prijave starije od 18 i mlađe od 40 godina, posjeduju odgovarajuće profesionalne vještine i znanja o poljoprivredi i prvi put pokreću poljoprivredno gospodarstvo kao nositelji poljoprivrednog gospodarstva, poljoprivredna gospodarstva sukladno Zakonu o poljoprivredi, upisana u Upisnik poljoprivrednih gospodarstava u rangu mikro i malih gospodarskih subjekata, fizičke osobe u svojstvu nositelja ili člana OPG-a, mala poljoprivredna gospodarstva upisana u Upisnik poljoprivrednih gospodarstava i dr.

3.3.3.Ostali prioriteti PRR RH 2014. – 2020.

*Prioritet 3*PRR RH se odnosi na promicanje organiziranja lanca prehrane, uključujući preradu i trženje poljoprivrednih proizvoda, dobrobit životinja te upravljanje rizicima u poljoprivredi podrazumijeva sljedeće mjere definirane Programom ruralnog razvoja 2014.-2020. : mjera 1 – Prenošenje znanja i aktivnosti informiranja, mjera 3 - Programi kvalitete za poljoprivredne proizvode i hranu (Potpora za novo sudjelovanje u sustavima kvalitete; Potpora za aktivnosti informiranja i promoviranja koje provode proizvođačke grupe na domaćem tržištu), mjera 4 –

Ulaganja u fizičku imovinu, mjera 5 – Obnavljanje poljoprivrednog proizvodnog potencijala narušenog elementarnim nepogodama i katastrofalnim događajima (Potpora za ulaganja u obnovu poljoprivrednog zemljišta i proizvodnog potencijala narušenog elementarnim nepogodama, nepovoljnim klimatskim prilikama i katastrofalnim događajima), mjera 9 – Uspostavljanje skupina i organizacija proizvođača (Uspostavljanje skupina i organizacija proizvođača u poljoprivrednom i šumarskom sektoru), mjera 16 – Suradnja i mjera 17 – Upravljanje rizicima (Osiguravanje usjeva, životinja i biljaka).

Prioritet 4 se odnosi naobnavljanje, očuvanje i poboljšanje ekosustava vezanih uz poljoprivredu i šumarstvo obuhvaća mjere definirane Programom ruralnog razvoja 2014.-2020. : mjera 1– Prenošenje znanja i aktivnosti informiranja, mjera 2 - Savjetodavne službe, službe za upravljanje PG i pomoć PG, mjera – Ulaganja u fizičku imovinu, mjera 8 – Ulaganja u razvoj šumskih područja i poboljšanje isplativosti šuma (Ulaganja u svrhu poboljšanja otpornosti i okolišne vrijednosti šumskih ekosustava; Ulaganja u šumske tehnologije te u preradu, mobilizaciju i marketing šumskih proizvoda), mjera 10 – Poljoprivreda, okoliš i klimatski uvjeti (Plaćanje za poljoprivredno-okolišne obveze; Potpora očuvanju genetskih resursa u poljoprivredi), mjera 11 – Ekološki uzgoj (Plaćanja za održavanje ekoloških poljoprivrednih praksi i metoda) i mjera 13 – Plaćanja područjima s prirodnim ili ostalim posebnim ograničenjima (Plaćanja u gorsko planinskim područjima; Plaćanja u područjima sa značajnim prirodnim ograničenjima; Plaćanja u područjima s posebnim ograničenjima).

Prioritet 5 se odnosi na promicanje učinkovitosti resursa i pomaka prema klimatski elastičnom gospodarstvu s niskom razinom ugljika u poljoprivrednom, prehrambenom i šumarskom sektoru obuhvaća sljedeće mjere definirane Programom ruralnog razvoja 2014.-2020. : mjeru 4 – Ulaganja u fizičku imovinu, mjeru 8 – Ulaganja u razvoj šumskih područja i poboljšanje isplativosti šuma, mjeru 10 – Poljoprivreda, okoliš i klimatski uvjeti i mjeru 11 – Ekološki uzgoj.

Prioritet 6 se odnosi na promicanje socijalne uključenosti, smanjenje siromaštva i gospodarski razvoj u ruralnim područjima obuhvaća sljedeće mjere definirane Programom ruralnog razvoja 2014.-2020. : mjeru 6– Razvoj poljoprivrednih gospodarstava i poslovanja, mjeru 7 – Temeljne usluge i obnova sela u ruralnim područjima (Sastavljanje i ažuriranje planova za razvoj općina i sela u ruralnim područjima i njihovih temeljnih usluga te planova zaštite i upravljanja koji se odnose na lokalitete Natura 2000. i druga područja visoke prirodne

vrijednosti; Ulaganja u izradu, poboljšanje ili proširenje svih vrsta male infrastrukture, uključujući ulaganja u obnovljive izvore energije i uštedu energije; Ulaganja u pokretanje, poboljšanje ili proširenje lokalnih temeljnih usluga za ruralno stanovništvo, uključujući slobodno vrijeme i kulturne aktivnosti te povezanu infrastrukturu), mjeru 8 – Ulaganja u razvoj šumskih područja i poboljšanje isplativosti šuma i mjeru 19[3] – LEADER (CLLD) – (Pripremna pomoć; Provedba operacija unutar CLLD strategije; Priprema i provedba aktivnosti suradnje LAG-a; Tekući troškovi i animacija).

U kasnijoj fazi provedbe Programa ruralnog razvoja 2014.-2020. provodit će se sljedeće mjere:

- Uzajamni fondovi u slučaju nepovoljnih klimatskih prilika, bolesti životinja i biljaka, najezde nametnika te u slučaju okolišnih incidenata
- Dobrobit životinja
- NATURA 2000

4.STANJE POLJOPRIVREDNOG SEKTORA U HRVATSKOJ

Širenje inovativnih procesa u ruralnim sredinama i poljoprivredi kao najvažnijoj djelatnosti na tim prostorima, važan je ekonomski, društveni i kulturni fenomen.

Iako smo jako daleko od svega što se zbiva u drugim zemljama članicama Europske unije, za nas su inovacije i izgradnja modernih prometnica, uvođenje interneta i drugih oblika komuniciranja u selu kako bi bili lakše povezani s gradom. Činjenica je to koja se uklapa u stanje u državi. Od nečega treba krenuti kako bi se postigle promjene a one upravo počinju od vidljivih (vanjskih) promjena. Živimo u vremenu kada se događaju kvalitativne i kvantitativne promjene a to mijenja poljoprivredu i sela iz osnove. Unatoč pozitivnim primjerima kako se na selima doista nešto događa, i dalje postoje arhaična, zaostala sela s istom takvom tehnologijom, sredstvima i postupcima. Gospodarstva koja žele nešto napraviti i opstati na tržištu nešto će i napraviti za sebe ako reagiraju na vrijeme i daju prostor inovacijama.

[3] Iako mjera 19 – LEADER nije svrstana unutar Prioriteta 1 i 2 koji uključuju mjere koje podržavaju inovativnost ona je bitna za funkcioniranje LAG-ova pa se zato navodi isto kao jedna od mjera za poticanje inovativnosti.

Inovacije u ruralnim prostorima mogu poslužiti kao podloga prilikom donošenja planova razvoja ili nekoj društvenoj akciji. Širenje inovacija u našim selima dosad je bilo spontano i veoma sporo. Društvo bi trebalo staviti pod kontrolu ovakve procese da ne bi došlo do negativnih posljedica inoviranja koje bi utjecale na pojedinca i društvo u cjelini. Poljoprivreda za Europsku uniju postaje mnogo više od proizvodnje hrane a poljoprivrednici važni i njihova uloga višeznačna. Ulaskom Hrvatske u Europsku uniju se mijenja dosta toga za hrvatsku poljoprivredu. Uloga naše države je izuzetno važna jer ona u svojim operativnim programima predviđa prioritete financiranja iz sredstava Europskog poljoprivrednog fonda za ruralni razvoj u tekućem programskom razdoblju a na temelju kojih će se raspisivati natječaji i prijavljivati izuzetno kvalitetni projekti. Očekivani učinci za poticanje inovativnosti bili bi, prema EAFRD-u, sljedeći: unapređenje poljoprivredne proizvodnje u ruralnim sredinama, poboljšanje životnog standarda poljoprivrednika te dobivanje kvalitetnih, zdravstveno ispravnih proizvoda koji će se prodavati kupcima po prihvatljivim cijenama.

Prema Modelu ruralnih područja u Hrvatskoj je definirano 99,24% područja kao ruralno i mješovito a samo 0,76% kao gradsko područje. Prosječna gustoća naseljenosti je niska a samo 4% poljoprivrednika je mlađe od 35 godina pa je provođenje poljoprivredne politike na ovim prostorima veoma važno kako bi se postigla ravnoteža kako u proizvodnji hrane tako i opstanku krajolika kao mjesta za život. Međutim, ne možemo se oslanjati samo na politiku i Europsku uniju da će spasiti naše selo i poljoprivredu nego na sebe same se trebamo osloniti i kvalitetnim projektima poticati život i rad u ruralnim sredinama, opstanak poljoprivrednih gospodarstava uvođenjem inovacija i tako postati konkurentni na europskom tržištu. Konkurentnost se može analizirati na razini poduzeća, na razini sektora ili na razini cjelokupnog gospodarstva. Središte analize mogu biti prijašnji učinak *(ex-post)* ili moguća – potencijalna konkurentnost *(ex-ante)*. Upravo je konkurentnost pokazatelj sposobnosti ponude dobara i usluga na mjestu, u obliku i na vrijeme gdje će ih vidjeti kupci, po cijenama koje su toliko dobre ili čak bolje od onih koje nude ostali potencijalni dobavljači, uz istovremeno ostvarivanje zarade na visini barem oportunitetnog troška pokrića angažiranih resursa. Ključna područja utjecaja na konkurentnost u poljoprivredi su: politika domaće potpore, vanjskotrgovinska politika, prerađeni i diferencirani proizvodi te razvoj i usvajanje biotehnologije. Konkurentnost se može upotrebljavati na mikro razini (poduzeća) i makro razini (regija i država). Ako se radi o konkurentnosti poduzeća, onda ona predstavlja sposobnost proizvodnje dobara i usluga odgovarajuće kvalitete, odgovarajuće cijene u odgovarajuće vrijeme. Ako se radi o državi, konkurentnost je onda mjera sposobnosti države

da u slobodnim i ravnopravnim tržišnim uvjetima proizvede robe i usluge koje prolaze test međunarodnog tržišta, uz istovremeno zadržavanje i dugoročno povećanje realnog dohotka stanovništva (Franić i suradnici, 2008./2009).

Programom ruralnog razvoja RH 2014.-2020. i mjerama koje taj Program sadrži, država nastoji motivirati mlade ljude da se uključe u poljoprivredni sektor jer su oni na kojima sve ostaje pridonoseći očuvanju ruralnih sredina i sve manjem iseljavanju a mjere su tu kako bi išle u korist poljoprivrednika.

Obrazovna struktura u sektorima poljoprivrede, prehrambene industrije, šumarstva i ruralnih sredina je vrlo niska u Hrvatskoj. Iako u RH postoji razvijena infrastruktura obrazovnih ustanova, u drugu ruku je prisutan nedostatak programa neformalnog obrazovanja i stručnog usavršavanja koji bi bio primjeren potrebama odraslih osoba na ruralnom području. Nadalje, suradnja između istraživačkog sektora, savjetodavne službe i proizvođača je slaba što itekako utječe na slabu dostupnost, uvođenje i korištenje inovacija a s time i slabu uključenost aktivnosti koje potiču inovacije. U Hrvatskoj je još uvijek nedovoljno izgrađen sustav informiranja što potvrđuju i poljoprivrednici a što se ogleda kroz radionice, seminare, neke razmjene iskustava među poljoprivrednicima, upoznavanjem dobre poljoprivredne prakse i višestruke sukladnosti (Ministarstvo poljoprivrede, 2014.).Sve su ovo načini kako se proizvođači mogu upoznati s najboljim, najučinkovitijim i najnovijim iskustvima i dešavanjima u proizvodnji ali bi naučili i kako upravljati poljoprivredom i ostalim ekosustavima na održiv način čemu se danas teži. Cijela ova situacija ima negativan utjecaj na unapređenje poljoprivrede u Hrvatskoj ali je i ograničava u procesu prilagođavanja tržištu Europske unije.

Nizak stupanj obrazovanja je usko povezan i s nedovoljnim stupnjem iskorištavanja informacijske tehnologije a potom i povezanosti sa znanstveno-istraživačkim institucijama te s gospodarstvima na karaju tog lanca. Veliko neznanje koje vlada primjenjuje se zastarjela, arhaična tehnologija koja rezultira manjom produktivnošću, ekonomskom održivošću ali i negativnim utjecajem na okoliš. Nadalje, poljoprivrednici su jako loši u upravljanju kratkotrajnom i dugotrajnom imovinom, financijama. Uzevši u obzir stanje na tržištu Europe kao i stanje u drugim europskim zemljama koje iz dana u dan smišljaju što će novo „izmisliti“ kako bi njihova gospodarstva bila konkurentna, Hrvatska stoji na istom mjestu. U vrijeme kada poljoprivreda postaje biznis i jedna vrsta poduzetništva, važna je suradnja između kvalificiranih stručnjaka iz područja gospodarstva, korištenje najnovijih tehnologija u

proizvodnji, odgovorno upravljanje resursima te prilagodba klimatskim promjenama. Upravo je zbog ovoga bitan prijenos znanja i inovacija u poljoprivredi, prehrambenoj industriji i šumarstvu preko savjetodavne službe i njihovih usluga. Savjetodavna tijela imaju nove zahtjeve koje moraju ispuniti a odnose se na: smanjenje upotrebe pesticida prema Nacionalnom akcijskom planu, zaštiti tla i vode, povećanje produktivnosti i učinkovitosti poljoprivrede i šumarstva uvođenjem novih tehnika i tehnologija, gospodarenje na Natura 2000 područjima, korištenje sredstava iz EU fondova i sl. Unutar savjetodavnog sustava RH nedostaje velik broj stručnjaka na svim ovim poljima.

Gospodarstva u Hrvatskoj su u prosjeku mala a prisutan je i manji udio srednjih i velikih gospodarstava (52,6% koristi 2ha zemljišta, 42,7% koristi 2 do 20 ha i 4,7 % koristi više od 20ha zemljišta)i svi oni nalaze se na granici ekonomske održivosti (Ministarstvo poljoprivrede, 2014.). Kao takva nemaju neki veliki potencijal za ulaganja a s time zaostaju u svakom drugom pogledu razvoja. Na gospodarstvima je zastupljena velika proizvodnja žitarica, kukuruza i drugih sličnih kultura u odnosu na nedovoljnu proizvodnju kultura koje donose visoku zaradu i radno intenzivnih kultura kao povrće i voće, uljarice te proizvodnja mesa i mlijeka. Problem je u proizvodnji jer je nedovoljno praćenje i usavršavanje tehnologije. Ovakva situacija izravno utječe na stupanj produktivnosti i kvalitete proizvoda. Proizvodnja voća i povrća se odvija na manjim poljoprivrednim gospodarstvima a stočarska proizvodnja na obiteljskim gospodarstvima koja imaju mali proizvodni kapacitet a karakterizira ih usitnjenost posjeda, nedostatak poljoprivrednog zemljišta i nedostatak korištenja inovacija u tehnologiji. Međutim, bez obzira na činjenice ta gospodarstva su itekako važna ako se gleda s ukupne poljoprivredne proizvodnje RH jer raspolažu s ogromnim prirodnim resursima. Oni raspolažu sa 197.099 ha ili 14,98% korištenog poljoprivrednog zemljišta i sa 13,71% uvjetnih grla stoke što čini 11,33% u vrijednosti ukupne poljoprivredne proizvodnje. Ali sva ta „značajna“ gospodarstva su slabo povezana što dovodi do problema slabe suradnje između poljoprivrednika, proizvođači nisu organizirani, nizak je potencijal za bilo kakvu vrstu ulaganja a tome pridonosi i zastarjela tehnologija. Poljoprivrednici tvrde kako bi se trebalo vratiti zadrugama i tako podići razinu hrvatske poljoprivrede.

Kakvo je doista stanje u Hrvatskoj govori i starosna struktura nositelja poljoprivrednog gospodarstva u Hrvatskoj koja je vrlo nepovoljna. Negdje oko 59% nositelja OPG-a su iznad 54 godine (Ministarstvo poljoprivrede, 2014.). Mlađa populacija je migrirala iz ruralnih u urbana područja zbog gospodarske krize. Ovakvi procesi su velika prijetnja daljnjem razvoju i

opstanku ruralnih sredina jer su mladi ljudi ključan resurs za razvoj moderne i konkurentne poljoprivrede jer se oni lakše prilagođavaju tehnološkim promjenama i tržišnim uvjetima koje bi mogle promijeniti sliku hrvatske poljoprivrede i učiniti je konkurentnom jer ima velikih potencijala za to. Mjere za poticanje inovativnosti koje su predstavljene kroz Program ruralnog razvoja RH idu u korist mladim poljoprivrednicima kako bi započeli vlastitu proizvodnju ili održali proizvodnju svojih roditelja. To se ogleda kroz mogućnost diversifikacije djelatnosti, upotrebi novih tehnologija, prijenosa znanja ali i stvaranja pozitivnog ozračja za poduzetništvo u poljoprivredi.

Unutar prehrambeno-prerađivačke industrije postoji prostor za primjenu inovacija jer je ova industrija važna za zapošljavanje ruralnog stanovništva i djeluje na razinu povezivanja i organiziranja proizvođača u razne organizacije, povećava potražnju te osigurava veću kvalitetu proizvoda i njenu konkurentnost na europskom tržištu. Republika Hrvatska s ovim proizvodima ne pokriva vlastite potrebe zbog visokih troškova proizvodnje, nedostatnim i nedovoljno opremljenim prerađivačkim kapacitetima sve do nedostatne ekonomije obujma, malog broja i slabe raznovrsnosti proizvoda. Za postizanje konkurentske pozicije potrebno je povećanje investicija u modernizaciju, razvijati postojeće kapacitete, unapređivati tehnološke procese, učinkovito iskorištavati sirovine, poboljšati energetsku učinkovitost, smanjiti negativne utjecaje na okoliš uz osiguranje zaštite zdravlja ljudi, životinja i biljaka te ulaganjem u obrazovanje zaposlenih u proizvodnji (Ministarstvo poljoprivrede, 2014.). Mjere koje su prikazane u Programu ruralnog razvoja su osmišljene s ciljem rješavanja ovakvih problema i poboljšanja rada gospodarstava. Ovim Programom se nastoji promijeniti situacija u hrvatskoj poljoprivredi na bolje i dati priliku poljoprivrednicima da ostanu na svojim gospodarstvima i da mogu živjeti od svoje proizvodnje. Na poljoprivrednicima je sad da odluče što žele za svoju budućnost ali i za budućnost hrvatske poljoprivrede. Sadržaj mjera za poticanje inovacija i motiviranosti poljoprivrednika može riješiti sve što se trenutno događa. Mišljenja oko njihovog učinka su različita.

5.POJAM INOVACIJA U RURALNIM SREDINAMA

Za uspješan ruralni razvoj zemalja članica Europske unije, kreativnost i inovativnost su ključne sastavnice koje doprinose gospodarskom napretku ali i dobrobiti zajednice i pojedinca. Politika ruralnog razvoja EU-a kakvu danas imamo temelji se na svim iskustvimaiz

proteklih programskih razdoblja, uzimajući u obzir važnu ulogu inovativnosti u aktivnostima stanovnika ruralnih područja ali i ostalih korisnika na tim područjima.

Inovativni postupci su od posebne važnosti što pokazuje uvođenje posebnih mjera za njihovo poticanje u politike ruralnog razdoblja. Unutar Programa ruralnog razvoja RH 2014.-2020. sadržane su mjere koje uključuju aktivnosti za poticanje inovacija i nekih novih načina postizanja gospodarskog i društvenog napretka uključujući i dobrobiti za ruralne zajednice i sve njihove stanovnike. Inovacije su u uskoj vezi s održivim razvojem a način inovativnog razmišljanja važan je za razvojne agente i nositelje politika koji imaju važan zadatak da odgovore na pitanja koje muče ruralna područja.

Definicije inovativnosti su različite. Inovativnost je sposobnost doživljavanja promjene kao mogućnosti a ne prijetnje. Isto tako, inovacija primjena nove i poboljšane ideje, postupka, dobra, usluge, procesa koja donosi nove koristi ili kvalitetu u primjeni. Inovacije u širem smislu donose poboljšanja u području: tehnološke inovacije, inovacije procesa, organizacije rada, marketinga, inovacije usluga i sl. Ona je jednako važna u seoskoj mljekari i sirani, pilani ili na lokalnom fakultetu kao i u milanskom centru za dizajn, aeronautičkoj industriji ili istraživačkom odjelu IBM-a (Revija ruralnog razvoja Europske unije, 2012.).

U ruralnim područjima su česte klimatske i demografske promjene što uključuje i prilagodbu tim promjenama. Ne mora značiti da su promjene loše ili dobre ali kao takve mogu ruralnim područjima donijeti mnoge nove razvojne mogućnosti. Zato je veoma bitno prihvaćanje promjena i važnost inovacija u provedbi srodnih aktivnosti. Uloga inovacija naglašena je i u novoj politici ruralnog razvoja EU-a i kao takva je prilagođena novim izazovima koji stoje pred ruralnom zajednicom u skladu s prioritetima ZPP-a, a odnose se na klimatske promjene, obnovljive izvore energije, bioraznolikost, restrukturiranje različitih sektora djelatnosti i sl.

Osnovna svrha razvojnih aktivnosti u ruralnim područjima EU-a, kako sadašnjih tako i budućih, je njihovo prihvaćanje te inovativno i kreativno rješavanje. Inovacije se ne odnose samo na velika otkrića i učinke već ona može podrazumijevati primjenu tehnologija i dobre poljoprivredne prakse koje se negdje drugo već primjenjuju a prilagodit će se posebnim uvjetima zajednice na koju se nastoje „preslikati“. Suradnja među lokalnim zajednicama, umrežavanjem i radom u skupinama doprinose nastanku inovacija. Kako bi se različite aktivnosti ruralnog razvoja sprovele u djelo, bitno je postojanje kreativnog i inovativnog razmišljanja. Nove, inovativne metode rada se ogledaju kroz primjenu novih ideja, korištenje novih tehnika, usmjeravanje prema novim tržištima, povezivanje različitih sektora, pružanje

potpore novim prioritetnim skupinama, pronalaženje rješenja za društvene i gospodarske izazove, očuvanje okoliša i sl.

Rezultat inovativnog djelovanja je razvoj novih proizvoda i usluga koje se mogu razviti primjenom metoda, tehnologija, procesa, suradnje i dr. Inovacija može biti i prijenos znanja između regija ili između zemalja članica a prepoznata je kao učinkovit način pokretanja inovativnog ruralnog razvoja koji jedino može koristiti lokalnoj zajednici. Širenje inovativnih procesa u seoskoj zajednici i poljoprivredi je važan ekonomski, društveni i kulturni fenomen ruralnih sredina. Prilikom promatranja procesa širenja inovacija u seoskim sredinama uvijek se postavlja pitanje što je to inovacija. Pitanje je daleko teže no što na prvi pogled izgleda, a odgovor na to bi značilo nešto novo, nešto drukčije. Prihvatljivije bi možda bilo kada bi se taj isti pojam preveo kao nešto što je različito, nešto što po svojim posebnim karakteristikama jasno odstupa od svega što već postoji. Koliko je ovaj pojam dobar, toliko ima nedostatak koji se ogleda u zanemarivanju neke vremenske i prostorne odrednice pošto mi ne znamo što je zapravo sve to što mi nazivamo novim.

Nije nužno da inovacija mora biti neko otkriće jer gledajući malo šire ona to ustvari sama po sebi jeste (npr.neke nove metode rada u poljoprivredi). Ono što čini glavnu karakteristiku inovacija jesu njena kvalitativna a ne kvantitativna obilježja (npr. upotreba većih količina mineralnih gnojiva nije neka inovacija ali je inovacija prelazak s organskog na mineralno gnojivo). Inovacijski proces je vremenski i prostorno određen proces koji je istovremeno i kontinuiran i u različitim dijelovima svijeta ima drugo značenje. Tako je za suvremenog seljaka s područja Europe traktor inovacija a plug nešto staro, zastarjelo dok je istovremeno za nekog seljaka iz Afrike taj stari plug zapravo nešto što je inovativno. Na osnovu ovog primjera, može se reći kako su inovacije stvar našeg subjektivnog doživljaja (Đurić, 1976).

Upravo je ovaj subjektivni doživljaj indikator je li nešto u nekoj sredini novo ili nije. U ruralnom razvoju sredine, inovacije se oslanjaju na vještine, motivaciju i ideje seoskih stanovnika. Obično oni koji duže žive na selu drukčije vide i tumače inovacije za razliku od onih koji se na selu kreću. Različite su definicije inovacija i čak ih različiti stručnjaci opisuju na skroz različite načine. Novine se vežu za određeni prostor po svojim karakteristikama ali i za grupe ljudi koje obitavaju tu i razlikuju se od drugih prema svojim karakterističnim obilježjima. Često se ljudi zanose kako su inovacije nešto što prije nije postojalo pa je sad netko to izumio a ne razmišljaju o tome možda da i nešto što je staro može imati neku novu funkciju. Velika inovacija bi bila korištenje obnovljivih izvora energije u poljoprivredne svrhe

uz racionalno iskorištavanje bioloških nusproizvoda koji nastaju u prerađivačko-prehrambenoj industriji. Na kraju, inovacija je zapravo ono što je po svojim funkcijama novo a ne da je novo samo po svom obliku.

Većina sociologa koji se zanimaju za difuziju inovacija u seoskim sredinama izbjegava ustaljenu klasifikaciju inovacija na materijalne inovacije, i one u sferi ljudske svijesti i ponašanja te tako sugeriraju podjelu na : *a) proizvodne, b) prometno-komunikacijske, c) kulturne, i d) stambene* inovacije. Proizvodne inovacije najviše pažnje izazivaju zato što je tu moguć širok spektar proizvodnih inovacija, od novih metoda rada, novog sortnog sjemena, do novih postupaka u poljoprivrednoj preradi i primjeni nove mehanizacije. Svi programi koji su posvećeni inovacijama korisni su samo onda kada su usmjereni na stvaranje društvene, ekološke i gospodarske dodane vrijednosti. Trebaju gledati puno šire a to znači usmjeriti se šire od tradicionalnih poljoprivrednika interesa i povezati sve dionike u ruralnom razvoju prostora. Bitno je i to da politike koje se odnose na ruralni razvoj budu usmjerene na raznolikosti jer će jedino tako inovativnost uroditi inovacijama.

Stoga efikasnost postaje baza vrednovanja i širenja inovacija i postoji veća mogućnost da se one usvoje. Ako efikasnost ograničimo ekonomičnošću, inovacija će tad biti relativan pojam ovisno od seljaka do seljaka; npr.uređaj za automatiziranu prehranu peradi je od velike koristi za nekog tko ima mnogo peradi ali za onog tko ih gotovo skoro i ne drži, njemu je potpuno nekoristan.

Dionici ruralnog razvoja bi trebali imati veću slobodu eksperimentiranja, da ne odustaju ako nešto krene krivim putem jer je i to način na koji mogu učiti nešto novo i da se izbjegne previše pravila jer oni nekad znaju istinski inovativne projekte zaustaviti na samom početku. Za inovaciju i njeno provođenje u djelo, potrebni su i pouzdani i poduzetni ljudi koji će nastojati dati sve od sebe kako bi njihova ideja postala djelo.

U ruralnom razvoju se malim koracima može stići daleko. Neki od stručnjaka za inovativnost misle sljedeće:

„Inovativne ideje nisu uvijek rezultat pojedinačnog nadahnuća nego aktivne (katkad i zahtjevne) rasprave pojedinca koji su vrlo upućeni u temu ali na nju različito gledaju.“ (Dr. Michael Gregory, koordinator tematskih radnih skupina Kontaktne službe Europske mreže za ruralni razvoj (EM RR)

„Rađanje novih ideja složen je proces koji zahtjeva unutarnje i vanjske poticaje, a njih javne politike ne mogu uvijek pružiti. Važnije je osigurati da se nove ideje razvijaju i potiču sve do trenutka kada počnu donositi prave rezultate.“ (Antonis Constantinou, direktor Glavne uprave za poljoprivredu i ruralni razvoj Europske komisije)

„Cilj je ruralnog razvoja stvarati pozitivne promjene za budućnost zajednica i poduzeća. Ako te promjene ne nose inovacije, vrtjet ćemo se u krugu umjesto da spoznajemo nove horizonte i napredujemo.“

„Kreativnost i inovativnost mogu smanjiti administrativni teret i ojačati pristup odozdo prema gore.“ (Marie Trantinova, Češka, članica II. Tematske radne skupine EM RR-a)

„Inovacija je motor razvoja. Inovacija je kreativnost. Inovacija je znanje. Inovacija je hrabrost.“

Ne može se svaka inovacija zvati društvenom inovacijom. Ovisno o kriteriju, možemo govoriti o tehnološkim inovacijama (uključuju inovacije proizvoda i promjene u procesu proizvodnje), organizacijskim inovacijama (bilo da su povezane s tehnološkim inovacijama ili ne), ekološkim inovacijama (definirane kao promjene koje sprječavaju negativan utjecaj na okoliš) i društvenim inovacijama.

U Vodiču kroz društvene inovacije, Europska komisija definira inovacije kao razvoj i implementaciju novih ideja (proizvoda, usluga i modela) kako bi se upoznali s društvenim potrebama i stvorile nove društvene veze ili suradnja. Upravo inovacije dokazuju kvalitetu života pojedinaca i zajednice a uključuju integraciju socijalnih, ekonomskih i okolišnih uvjeta kao i organizacijske promjene veza između različitih institucija i njihovih razvojnih grupa.

Ljudi koji su bitni za provođenje inovacija su okarakterizirani kao radoznali jer imaju svoj stav prema svijetu, oni koji imaju osjećaj odgovornosti prema lošim stvarima koje se dešavaju u svijetu te traže bolja rješenja i trude se upoznati promjene, otvorenog uma i tolerantnog pristupa prema podređenima. Inovacije nisu stvorene ako nije bilo uključenja stanovnika, različitih organizacija i asocijacija. Oni predstavljaju posljedicu društvene interakcije, uključujući četiri razine: 1) zadovoljiti potrebne društvene potrebe, 2) razvoj novih rješenja za potrebne društvene potrebe, 3) evaluacija efektivnosti novih rješenja, 4) postupno povećanje učinkovitih novina. Svrha svih istraživačkih napora je otkrivanje sredstava, tehnike ili ideja koje će ljudima efikasno koristiti.

5.1.Inovacija kroz IV. prioritetne osi politike ruralnog razvoja

5.1.1.I. prioritetna os: Potpora kreativnosti i inovacijama u poljoprivrednom, prehrambenom i šumarskom sektoru Europske unije

Prva prioritetna os je konkurentnost koja se odnosi na restrukturiranje i modernizaciju poljoprivrednog sektora a financiraju se sljedeće aktivnosti:

- otvaranje novih trgovina za poljoprivredne i šumarske proizvode
- poboljšanje ekološke učinkovitosti na farmama i u šumarstvu
- modernizacija poljoprivrednih gospodarstava
- povećanje gospodarske vrijednosti šuma
- prerada i tržišni plasman poljoprivrednih i šumarskih proizvoda
- prilagodba standardima EU
- poboljšanje i razvoj infrastrukture
- razvoj poslovnih vještina, pružanje savjetodavnih usluga i organizacija strukovnog usavršavanja u ruralnim područjima
- potpora novim, mladim poljoprivrednicima, prijevremeni odlazak poljoprivrednika u mirovinu

Financiranje ovih aktivnosti unutar I.prioritetne osi otvara mogućnosti za prihvaćanje kreativnosti i inovativnosti kako bi se postigla konkurentnost poljoprivrednog i šumarskog sektora. Kako se tržišno natjecanje u poljoprivrednom, prehrambenom i šumarskom sektoru izuzetno brzo razvija, potrebno je biti kreativan i inovativan što pomaže razvoju novih proizvoda, usluga i metoda rada. Znatan dio mjera unutar ove osi omogućava inovativne metode rada koje potiču inovacije u poljoprivrednom i šumarskom sektoru, razvoju stručnosti poljoprivrednika i šumara, uključujući strukovno obrazovanje, pružanje informacija i savjetodavnih usluga. Potpora I.prioritetne osi važna je u smislu mogućnosti kako bi se ostvario dinamički, inovativni razvoj poljoprivrednog i šumarskog sektora a to doprinosi gospodarskom boljitku unutar ruralnih područja. Inovacije su usredotočene na kupce i usklađivanje s njihovim promjenjivim potrebama, kako u pogledu proizvoda i usluga, tako i u pogledu načina na koji dolaze do njih a usko su povezane s dobrom praksom i višestrukom sukladnošću.

5.1.2.II. prioritetna os: Inovativna i kreativna rješenja za upravljanje okolišem

Druga prioritetna os se odnosi na zaštitu okoliša i upravljanje zemljištem a to uključuje: bioraznolikost, očuvanje i razvoj ekoloških poljoprivrednih i šumarskih sistema i tradicionalnih poljoprivrednih krajolika, očuvanje voda te mjere usmjerene na smanjenje efekta klimatskih promjena.

Aktivnosti koje se financiraju su:

- održiva uporaba poljoprivrednih površina, skrb za životinje, neproizvodne investicije, posebne investicije u ekološke mreže poput NATURA 2000
- održiva uporaba šumskih površina, npr. pošumljavanje, obnavljanje šumskih potencijala i prevencija, neproizvodne investicije

Značenje inovacija unutar ove osi je drukčija jer postoji veća društvena svijest i potreba za pronalaženjem mnogo boljih i održivih poljoprivrednih metoda unutar ruralnog prostora. Inovacije su u ovom polju itekako bitne jer imaju potencijal kako bi se postigli pozitivni učinci ako se pojave novi izazovi kao što su klimatske promjene, korištenje obnovljivih izvora energije, zaustavljanje smanjenja biološke raznolikosti. Veoma je lako poticati razvoj u svim ovim područjima primjenom i usvajanjem odgovarajućih tehnologija, proizvoda i procesa jer su, ovisno o problemu, za ovakvo nešto potrebne inovacije. Često poljoprivrednici i šumari dobivaju prostor da eksperimentiraju a to često dovodi i do inovativnih rješenja. Naglasak je stavljen na očuvanje okoliša i promociju javnih dobara u ruralnim područjima. Ako se dopuste novi pristupi metodama upravljanja zemljištem ili primjenom iskušanih metoda ispaše na druge stočarske sustave ili primjenu metoda uređenja okoliša na upravljanje šumama, onda one otvaraju prostor za bilo kakvu vrstu inovacija.

5.1.3.III. prioritetna os: Kreativnost i inovacije za diversifikaciju ruralnih aktivnosti i kvalitetniji život

Treća prioritetna os je gospodarska raznolikost i kvaliteta života a aktivnosti koje se financiraju su sljedeće:

- pokretanje i razvoj seoskog i eko-turizma te poslovi koji su s njima u vezi,
- oživljavanje i komercijalizacija lokalnih obrta

- ponuda novih usluga koje se temelje na postojećim izvorima
- edukacija i stjecanje vještina, informiranje te poduzetništvo

Sve seoske zajednice koje su opstale u današnjim uvjetima na tržištu, nastoje da sve više rade na diversifikaciji svog gospodarstva, da ih podignu na neku višu razinu a samim tim da i kvaliteta života svih stanovnika, poljoprivrednika i njihovih obitelji bude mnogo bolja. Kako bi postigli kvalitetu kojoj teže i dostigli suvremeni standard razine usluga i dohotka to zahtijeva kreativnost i inovativnost jer sve što dolazi iz urbanih područja ne može biti primijenjeno bez perioda prilagodbe nakon čega se onda mogu primijeniti u ruralnim područjima.

III. prioritetna os politike ruralnog razvoja EU-a omogućuje ruralnim zajednicama raznovrsne prilike i pomaže im da prate što se dešava na tržištu i dovode do njihovog održivog razvoja u ovim, suvremenim okolnostima. Važne teme unutar ove osi Programa ruralnog razvoja su razvoj digitalnih znanja, razvoj društvenih znanja i znanja o civilnom društvu, pokretanje društvenih inicijativa i razvoja poduzetništva, prepoznavanje kulturnih vrijednosti i primjenjivost u ruralnim sredinama.

Inovacije u ovom slučaju označavaju spoj tradicionalnog, lokalnog znanja s formalnim znanjem prilagođenim suvremenom tržištu i kupcima. Da bi se ostvarilo, nužna je suradnja, eksperimentiranje, prijenos znanja i vještina ali da se zadrže posebnosti svakog proizvoda ili procesa. Poljoprivrednici ne mogu postići diversifikaciju djelatnosti ako nema prostora i slobode za primjenu novih ideja u ruralnom prostoru. Mobiliziranje lokalnih resursa na nov način može potaknuti razvoj inovativnih ideja. Da bi se to ostvarilo, potrebna je kreativnost jer je za spoj znanja i vještina stanovništva potrebna suradnja s lokalnim projektima. Najčešće se primjenjuju i prilagođavaju već provjereni pristupi za nove okolnosti odnosno za nove ruralne sredine.

Još jedan važan izazov za ruralna područja gdje inovacije mogu pomoći je osiguranje kvalitetnih proizvoda i usluga u slabije naseljenim i jako udaljenim područjima. Poseban izazov su ruralne sredine koje se nalaze u blizini gradova i odgovor na njihove potrebe, poput toga kako privući ljude u ruralne krajeve i koje usluge mogu pružiti. U proteklih nekoliko godina dosta se radilo na unapređenju osnovnih usluga kao što je strukovno obrazovanje, skrb o djeci i to predstavlja način na koji se uklanjaju prepreke ulaska na tržište rada a razvijaju se i usluge za turiste koji također doprinose proširenju lokalnih aktivnosti. Sve ove promjene prepoznate su LEADER-om i sličnim pristupima ruralnom razvoju.

Četvrta, dopunska os, koja se odnosi na LEADER pristup objašnjena je u poglavlju o LAG-ovima kao važnom čimbeniku u implementiranju mjera za poticanje inovativnosti.

5.2.LAG-ovi – važan čimbenik u implementiranju mjera inovativnosti

LAG-ovi predstavljaju originalan i važan dio pristupa LEADER. Započinju povezivanjem lokalnih dionika iz tri sektora, javnog, gospodarskog i civilnog, te tako stvaraju lokalna partnerstva. Lokalna partnerstva bi trebala značiti udruživanje partnera iz javnog i privatnog sektora pri čemu treba voditi računa da je jednak broj predstavnika iz ta dva sektora koji su iz različitih socio-ekonomskih sektora. Prilikom odlučivanja, bar 50% treba biti iz poslovnog sektora i sektora civilnog društva. Zadaća LAG-ova je izrada lokalnih razvojnih strategija kao i provođenje i praćenje načina na koje se provode uključujući korištenja i potpore koje mogu dobiti za određeni projekt.

Specifični ciljevi se odnose na načine ohrabrivanja i razvoja aktivnosti stanovništva da zajedno djeluju u projektima, transferu iskustava i stručnog znanja, promicanju lokalnih inicijativa i partnerstava uključivanjem lokalnih zajednica i sl. Ruralne sredine koje imaju od 5000 a manje od 150 000 stanovnika a koji uključuju i manje gradove kao i one gradove s manje od 25 000 su područje djelovanja LAG-ova što pokazuje da LAG-ovi obuhvaćaju jasno definirano i zemljopisno kontinuirano područje. Odgovornost koju LAG-ovi zapravo imaju ogleda se kroz uspostavu LAG-a i izrade statuta, pripremanja lokalne razvojne strategije i operativnog plana razvoja, informiranje lokalnog stanovništva o prijavama na razne projekte koji su u skladu s lokalnom strategijom, dogovaranje oko provođenja radionica za informiranje lokalnog stanovništva i sl.

U Hrvatskoj je osnovano 58 LAG-ova koji nastoje potaknuti razvoj ruralnih sredina razmjenjujući informacije i iskustva međusobnom suradnjom. Provedba LEADER pristupa u Republici Hrvatskoj u zadanom programskom razdoblju će pomoći razvoju ruralnih sredina upravo kroz lokalne akcijske grupe. Zahvaljujući njima, lokalno stanovništvo će napokon biti uključeno u sve što se dešava na njihovom prostoru jer su upravo oni ti koji su najbolje upoznati s resursima svog kraja a moći će utjecati i na donošenje odluka a sve s ciljem održivog razvoja ruralnih područja. LAG-ovi su važni u implementiranju inovacija u ruralnim sredinama kako bi se ojačala lokana zajednica, poboljšali životni uvjeti, kvaliteta života stanovnika i kako bi ruralni prostor postao privlačan za ostanak stanovništva na tim prostorima.

Provedba LEADER-a kroz LAG-ove će omogućiti i lakše ostvarenje svih šest prioriteta unutar Programa 2014.-2020.. Ovaj pristup je integrirani razvojni alat koji doprinosi da razvoj ruralnih sredina bude uravnotežen a jedan od ključnih elemenata pristupa je bottom-up pristup(*odozdo prema gore*) koji omogućuje uključenje lokalnih dionika kroz planiranje i provedbu lokalnih razvojnih strategija. Što se tiče inovacija, LAG-ovi opisuju mogućnosti kako bi se identificirali integrirani i inovativni načini rješavanja lokalnih problema. LAG-ovi izrađuju razne projekte, kako unutar države tako i izvan nje, transnacionalne projekte. Oni su izuzetno važni za suradnju i dijeljenje iskustava te osiguravaju pristup novim idejama, inovativnim pristupima i novim vještinama. Treba naglasiti kako ne postoje ograničenja pri odabiru vrste projekta koje će LAG-ovi provoditi.

LEADER pristup ima važnu ulogu u stimuliranju inovacija jer LAG-ovi imaju veliku slobodu i fleksibilnost kada je u pitanju podržavanje inovacija. Već uvođenje ovog pristupa predstavlja inovaciju u procesu stvaranja politika, jer se uz pomoć toga mogu usvojiti kreativne metode politike djelovanja i tako stvoriti inovativne aktivnosti. Svakako da prihvaćanje informatičke i komunikacijske tehnologije može pomoći poljoprivrednicima za širi pristup inovacijama.

Četvrta, dopunska os politike ruralnog razvoja je već spomenuti LEADER pristup koji predstavlja koncept financiran od strane Europske komisije. Sve integrirajuće i višesektorske aktivnosti LEADER pristupa se razrađuju i primjenjuju po pristupu odozdo prema gore. U ovom pristupu inovativni su i kreiranje i provedba politike ruralnog razvoja i sve aktivnosti koje se provode. Sve države članice koje su naučile koristiti ovaj pristup ti koncepti osobito su važni kako bi se suočili s promjenama u poljoprivredi, promjenama koje imaju veze s klimom, podizanjem kvalitete života, s diversifikacijom ruralnog prostora.

U ovom pristupu lokalne akcijske grupe (LAG) će voditi cjelokupan proces koji uključuje inovacije, suradnju i umrežavanje. Aktivnosti LAG-a trebaju doprinositi ostvarenju ciljeva njihove lokalne razvojne strategije. Obično su sve te aktivnosti sadržane u svim prioritetnim osima. Ključna uloga LAG-ova je da okupe različite nositelje ruralnog razvoja koji zajedničkim radom definiraju prioritetne aktivnosti. To na kraju predstavlja neku vrstu javnog-privatnog udruženja s ciljem rješavanja problema. Za LAG-ove inovacija znači uvođenje nečeg novog u ruralne prostore.

Do inovativnih rješenja se najlakše dolazi analizom lokalne zajednice, što im je potrebno ili primjenom dobre prakse iz drugih područja. Suradnja, međunarodna i lokalna, je ključan

čimbenik koji pridonosi i ubrzava razmjenu i širenje inovacija. Tako se povezuju poljoprivrednici, njihove organizacije, ruralna poduzeća i sl. i pomažu lokalnim zajednicama da riješe svoje probleme na cjelovit način. Ali uz sve inovacije dolaze i izazovi.

Izazov je svakako motivirati nove dionike na sudjelovanje u partnerstvu na razini zajednice i da bi se postigao uspjeh potrebni su inovativni i kreativni pristupi. Inovacija za ruralni prostor može biti neki novi proizvod, usluga ili proces koji može poslužiti potrebama koje zajednica ima i može poduprijeti održivi razvoj. Za razdoblje od 2014. do 2020. godine planirani proračun programa bi trebao iznositi 84,9 milijarde eura.

6.Rezultati istraživanja: OČEKIVANI UČINCI MJERA ZA POTICANJE INOVATIVNOSTI

Na osnovu analiza društvene, gospodarske i ekološke situacije u RH, definirani su učinci mjera predloženih kroz Program ruralnog razvoja. Prepoznate potrebe RH se ogledaju kroz povećanje stupnja stručne osposobljenosti, informiranosti i prijenos znanja, jačanje savjetodavnih usluga u poljoprivredi i šumarstvu te povećanje stručnosti osoba, jačanje suradnje istraživačkih sustava u poljoprivredi i šumarstvu s gospodarstvima a sve s ciljem razvoja, primjene i širenja najnovijih znanja i inovacija.

Povezivanje i kombinacija pojedinih mjera ruralnog razvoja će ostvariti očekivane učinke većom potporom razvoju inovativnih tehnologija i istraživanjima, poticanje razvoja klastera, partnerstva i operativnih grupa (EIP) kao i jačanje mogućnosti za tehnološki napredak. U vremenu brzog napretka, važnost se pridaje povećavanju stupnja stručne osposobljenosti, stjecanjem navika cjeloživotnog učenja kao i razmjena informacija o najboljim praksama svih dionika u poljoprivrednoj proizvodnji u ruralnim sredinama. Kvalitetna edukacija stručnjaka savjetodavne službe bit će od koristisvim akterima u ruralnim sredinama. Time se smatra da će se postići zadani ciljevi: učenje, vještine i cjeloživotno obrazovanje. Prepoznate potrebe/učinci mjera unutar Prioriteta 2 su: generacijska obnova u poljoprivredi, jačanje održivosti gospodarstava koja su u nepovoljnom stanju, promjena strukture poljoprivredne proizvodnje i povećanje produktivnosti, povećanje konkurentnosti poljoprivredne strukture, okrupnjavanje poljoprivrednog i šumskog zemljišta, izgradnja cesta i povećanje učinkovitog korištenja voda te prilagodba klimatskim uvjetima. Ovakvom rekonstrukcijom proizvodnje nastoje se dobiti konkurentni proizvođači. Za postizanje ciljeva i obrazloženje učinaka mjera

programa ruralnog razvojakoristit će se određene mjere ali ne sve tijekom zadanog programskog razdoblja.

Kombinacija mjera 1, 2 i 16 za fokusno područje poticanja inovacija, suradnje i razvoja baze znanja u ruralnim područjima za učinak ima povećanje stupnja obrazovanja u sektoru poljoprivrede i šumarstva koji će utjecati na korištenje tehnologija a to će pak utjecati na povezanost gospodarstava s istraživačkim centrima. Ulaganje u znanje mladih ali i neformalnog obrazovanja odraslih doprinijet će povećanju konkurentnosti i gospodarske vrijednosti i imat će utjecaj na ruralni razvoj a s time i na zadržavanje stanovništva u ruralnim sredinama. Jačanje veza između poljoprivrede, proizvodnje hrane i šumarstva te istraživanja i inovacija, uključujući i bolje upravljanje okolišem će se također ostvariti mjerom1, mjerom 2 i mjerom 16 u kombinaciji. Razvoj poljoprivredne proizvodnje temeljene na znanju i inovacijama predstavlja ključan čimbenik napretka gospodarstva. U Hrvatskoj je razvoj inovativnih tehnologija u polju poljoprivrede i šumarstva slabije izražen u odnosu na druge sektore a i sama primjena nailazi na poteškoće koje su uzrokovane društveno-gospodarskim i tehničkim čimbenicima.

Kombinacijom mjere 1 i mjere 2 nastoji se postići učinak razvoja cjeloživotnog obrazovanja i stručne izobrazbe u sektorima poljoprivrede i šumarstva. Kreativnost i inovativnost su veoma važne zbog podizanja konkurentnosti i bolje pozicije na tržištu koje se svakim danom sve više i više mijenja a zbog brzog razvoja tehnologija neophodno je cjeloživotno obrazovanje za usavršavanje novih vještina i znanja. Prednost hrvatske poljoprivrede je u dobro razvijenoj savjetodavnoj službi i velikom broju obrazovnih institucija i nevladinih organizacija koje zajedničkom suradnjom mogu pridonijeti reformi hrvatske poljoprivrede.

Od kombinacije mjera 1, 2, 4, 6 i 16 očekuje se poboljšanje gospodarskih rezultata svih poljoprivrednih gospodarstava i olakšanje restrukturiranja i modernizacije, osobito s ciljem povećanjatržišnog sudjelovanja i usmjerenosti, kao i poljoprivredne diversifikacije. Ulaganjem kroz ove mjere nastojat će se smanjiti troškovi proizvodnje i povećati produktivnost rada. Poljoprivrednicima će se na ovakav način omogućiti ravnopravno sudjelovanje na zahtjevnom tržištu. Nove tehnologije znače i povećavanje gospodarske učinkovitosti poljoprivrednih gospodarstava ali i očuvanje održivosti okoliša. Smatra se da će doći do okrupnjavanja zemljišta i smanjenja praznog hoda u korištenju poljoprivredne mehanizacije. Problem oko malih, gotovo zanemarivih površina riješit će Agencija za

poljoprivredno zemljište koja ima zadatak raspolagati, gospodariti te posredovati u prometu zemljištem.

Mladim poljoprivrednicima ove mjere idu najviše u korist jer su oni budućnost ruralnih sredina i oni koji unose inovacije u svoje poslovanje. Jedini problem je dostupnost obradivih zemljišta i dostupnost kreditnih sredstava. Ovo je jedan od razloga zašto teže pokreću proizvodnju, koriste mehanizaciju i proširuju postojeću proizvodnju. Ulaganja koja se nalaze unutar ovih mjera osiguralo bi im da pokrenu poljoprivrednu proizvodnju.

6.1.Kvalitativna analiza intervjua

6.1.1.Uvod

Radi boljeg uvida u situaciju u Republici Hrvatskoj kada je riječ o inovacijama i očekivanim učincima mjera za poticanje inovativnosti kroz Program ruralnog razvoja 2014.-2020. U ovome radu prikazani su rezultati kvalitativne analize intervjua relevantnih državnih institucija, LAG-ova i nositelja OPG-ova ***(N=15)*** koji su uključeni u realizaciju mjera PRR-a. Ovaj uzorak nije velik s namjerom da se doprinos svih ispitanika poveže u jednu cjelinu i da se barem donekle odgovori na pitanje jesmo li kao država uopće inovativni kada je u pitanju poljoprivreda. Ispitanici su odabrani na način da se njihovom ulogom u poljoprivredi pokaže na koji način pomažu razvoju gospodarstva Hrvatske. Predstavnici Ministarstva poljoprivrede su izabrani iz razloga što su oni objavili sam PRR RH i zahvaljujući brojnim stručnjacima su dugo radili na stvaranju ovog programa pa su dobili bolji uvid u stanje u državi kada se govori o poljoprivredi. Važan oblik prijenosa znanja u poljoprivredi predstavlja i savjetodavna služba koja u radu sa poljoprivrednicima, kroz savjete i pomoć, nastoji uraditi sve za dobrobit ovog sektora djelatnosti. U implementiranju mjera za poticanje inovativnosti važnu ulogu imaju i LAG-ovi. Oni povezuju lokalne dionike iz javnog, gospodarskog i civilnog sektora. Zahvaljujući njima, lokalno stanovništvo će napokon biti uključeno u sve radnje koje se dešavaju na ruralnom prostoru. U radu s LAG-ovima se ističe i Hrvatska mreža za ruralni razvoj koji doprinose svojim projektima svakom pojedinom poljoprivredniku te se zalažu za promjene. Konzalting agencija Georg je tvrtka koja pruža savjetodavne usluge vezane uz različite mikro i makro projekte, izrađuju prijave na razne natječaje, savjetuju privatne poduzetnike te pružaju visokokvalitetne usluge savjetovanja u području poljoprivrede ,

prehrambene industrije i dr. Najvažniji ispitanici su svakako lokalni poljoprivrednici koji svjedoče o trenutnom stanju u poljoprivredi i najbolji su dokaz primjene mjera PRR RH 2014. – 2020. Oni su nositelji različitih OPG-a, od mješovite proizvodnje do proizvodnje mlijeka, mesa, konoplje i aronije. Važno je napomenuti kako je starosna struktura poljoprivrednika bila različita, od onih mladih koji tek kreću s nekom proizvodnjom do starih koji su već dugo godina u poljoprivredi. Veliku važnost u difuziji inovacija imaju i profesori na fakultetima, učilištima i poljoprivrednim školama. Svojim radom nastoje motivirati studente na kreativnost i inovativnost jer su oni budućnost hrvatske poljoprivrede. Ova metoda je bila najbolji odabir jer tema diplomskog rada zahtijeva posebno detaljnu analizu. Intervju se sastojao od pet setova pitanja s potpitanjima koja su unaprijed određena a koja su bila ista za sve ispitanike.

Rezultati ukazuju na to da su u većini svi ispitanici upoznati s mjerama koje potiču inovativnost kroz PRR-a. Mišljenja oko toga da li su mjere dobro prilagođene agroekološkim i tržišnim uvjetima te samim poljoprivrednicima su podijeljena. Dok neki smatraju da jesu drugi govore kako za to treba postojati dobra motiviranost države, institucija i poljoprivrednika da bi se mjere dobro uklopile. Poljoprivrednici su jako dobro informirani o mjerama poticanja inovativnosti ali nisu svjesni rizika i zahtjeva vezanih uz njihovo korištenje. Da bi se od inovacija vidio neki rezultat potrebna je upravo kreativnost i inovativnost svih uključenih dionika u razvoj sektora poljoprivrede i ruralnih sredina a oni to nisu. Svi se oslanjaju na mlade generacije koje dolaze. Kako nisu kreativni tako niti ne mogu svoje ideje pretvoriti u djelo. Tome je doprinijela politika RH koja ne ide u prilog razvoju poljoprivrede a gdje god da se i nalazi prostor za primjenu inovacija država uskraćuje priliku. Ministar poljoprivrede Romić najavljuje promjenu mjera PRR-a kako bi se one bolje uklopile stanju u hrvatskoj poljoprivredi. Zanimljivo je da svi ispitanici očekuju da će biti konkretne koristi od ovih mjera te da bi od tih mjera trebali profitirati svi dionici vezani uz poljoprivredu.

Kada se govori o mjerama PRR-a koje potiču inovacije i inovativnosti u poljoprivredi, bitna je činjenica koliko su uopće institucije i sami poljoprivrednici upoznati s tim. Ministarstvo poljoprivrede je u potpunosti upoznato s Programom ruralnog razvoja RH i mjerama inovativnosti te pravilnicima jer je upravo Ministarstvo poljoprivrede izdalo taj dokument koji je potreban svim poljoprivrednicima, Savjetodavnoj službi, obrazovnim ustanovama i konzalting agencijama za bolje upravljanje poljoprivrednim sektorom u državi, za razvoj ruralnih područja i jačanje konkurentnosti gospodarstava na europskoj razini.(„...*Programom je definirano 16 mjera koje imaju za cilj povećanje konkurentnosti hrvatske poljoprivrede,*

šumarstva i prerađivačke industrije, ali i unaprjeđenja životnih i radnih uvjeta u ruralnim područjima uopće.“- djelatnik u Ministarstvu poljoprivrede)

6.1.1.1.Upoznatost s mjerama PRR-a koje potiču inovacije i inovativnost u poljoprivredi

Profesori koji rade na fakultetima i poljoprivrednim školama, njih četvero, su upoznati s mjerama koje potiču inovativnosti jer se to provlači kroz brojne projekte na kojima rade i smatraju kako je za provođenje mjera bitno da se radi na educiranju stručnjaka jer i to predstavlja novinu u poljoprivredi a ne samo izum nečeg što prije nije postojalo (*„...Da, upoznat sam s inicijativama vezanih uz uvođenje inovacija u poljoprivredi kroz PRR-a. Poznato mi je da niz mjera iz PRR-a potiču inovacije i inovativnosti u poljoprivredi a za njihovo provođenje potrebno je dodatno educirati stručnjake...*“ – riječi su jednog od ispitanika iz domene visokog obrazovanja). Također smatraju kako je bitno da oni kao profesori imaju jako važnu ulogu u ovom polju inovacija jer su tu da ohrabruju i motiviraju te potiču mlade ljude, studente i učenike, da razmišljaju kreativno te da napokon naprave nešto od hrvatske poljoprivrede jer su oni spas koji se čekao i oni na koje se svi oslanjaju *(„... Sve mjere su usmjerene na mlade poljoprivrednike a da bi se studenti pokrenuli i uopće razmišljali o inovativnosti potreban je utjecaj profesora i njihova sposobnost da motiviraju studente. Tako profesori daju jedan mali dio a dobivaju puno više..“*- djelatnik na Visokom gospodarskom učilištu u Križevcima). Od šest ispitanih lokalnih poljoprivrednika, četvero je upoznato s mjerama za poticanje inovativnosti u poljoprivredi a s činjenicom da su mladi izvor moderne poljoprivrede u Hrvatskoj, slažu se s odgovorima djelatnika iz domene visokog obrazovanja*(„Upoznat sam s mjerama, no smatram da promjene i inovacije ponajprije usvajaju mladi poljoprivrednici.“*- riječi su lokalnog poljoprivrednika). Dvoje malih lokalnih poljoprivrednika nisu upoznati s mjerama iz Programa ruralnog razvoja RH 2014.-2020. No iz Hrvatske mreže za ruralni razvoj na ovu činjenicu gledaju drukčije i smatraju kako ove mjere može koristiti svaki poljoprivrednik bez obzira na starost ako se ozbiljno bavi poljoprivredom i želi napraviti pomak u proizvodnji. O tome bi se dalo govoriti jer je podijeljenost i unutar ove dvije skupine starosne dobi velikatako da se sa sigurnošću ne može tvrditi koji su bolji *(„Mladi poljoprivrednici nisu nužno inovativniji od starijih poljoprivrednika. Imate treću starosnu dob koja sjedi i žali se na sve što se dešava ali imate i onih koji su aktivni i žele*

nešto napraviti kako bi promijenili strukturu poljoprivredne proizvodnje. Ista situacija je i kod mladih, dok je jedna grupa pasivna druga je opet briljantna i ima ideje kako bi nešto u hrvatskoj poljoprivredi poboljšali..").

Dvoje starijih poljoprivrednikakoji su učestvovali u intervjuu izjavili da se sve više nastoje maknuti od poljoprivrede te tu djelatnost prepustiti mlađim generacijama jer smatraju kako će oni promijeniti nešto i uspjeti održati obiteljski biznis. Upoznati su i s tim koliko mladi poljoprivrednici mogu profitirati od prijave na natječaje i dobivanje potpore *(„Mjere za poticanje inovativnosti su ponajviše usmjerene na mlade i stoga smo naše gospodarstvo prepustili našem sinu koji se školovao kako bi nastavio obiteljski posao. Sad su tu mnogi natječaji na koje se može prijaviti i napraviti nešto novo za naše gospodarstvo..")*.

LAG-ovi su istakli važnost nepoljoprivrednih djelatnosti u ruralnom području koje u Hrvatskoj nisu moguće ako se na natječaje javi neko nepoljoprivredno gospodarstvo *(„Kada govorimo o inovativnosti, onda treba gledati i one mjere koje potiču nepoljoprivredne djelatnosti u ruralnom području a na njih se skladno vežu poljoprivredne djelatnosti. U tom pogledu je kod nas puštena za sada mjera 6 koja potiče i poljoprivredne i nepoljoprivredne djelatnosti. Jedna od strategija sabotaže nepoljoprivrednih aktivnosti se provodi tako da se na nepoljoprivredne djelatnosti mogu opet javiti samo poljoprivredna gospodarstva. Zar jedan slastičar ili lokalni farmaceut ne bi mogao predstavljati inovativnu nadopunu svim onim poljoprivrednicima koji proizvode eterično ulje, sjemenke, začine, maslac, alkohol, rakije... a kod nas se takvi upravo ne mogu javljati na podmjere za nepoljoprivredne djelatnosti unutar mjere 6. Ministarstvo poljoprivrede je isprva najavljivalo da bi se na ove podmjere mogli javljati mala i srednja poduzeća, udruge, vjerske zajednice ili javne ustanove ali sve je to ispalo u završnoj verziji Pravilnika za mjeru 6. Eto, toliko o sinergijskoj inovativnosti kroz povezivanje poljoprivrednih i nepoljoprivrednih mjera.*

Konačno, za očekivati je i strategiju iz IPARD-a da se neke od zanimljivih mjera nikada niti ne pokrenu..")

Koliko su svi upućeni u mjere za poticanje inovativnosti, govori i podatak da je od 15 ispitanika, njih 10 navelo kako su to mjera 4, mjera 6, mjera 16 dok dvoje ispitanika navodi i mjeru 19 kao sastavni dio prioriteta 6 a odnosi se na LEADER pristup. Za mjeru 4 ispitanici znaju da predstavlja ulaganja u fizičku imovinu te da podrazumijeva širok spektar djelatnosti *(„Mjera 4 je jedna od mjera za poticanje inovativnosti u poljoprivredi. Podmjere vezane uz ovu mjeru odnose se i na sirovinske baze, poboljšanje i unapređenje tehnoloških procesa i*

one imaju više smisla za inovaciju jer se govori o dodanoj vrijednosti proizvoda..“- riječi su djelatnika konzalting agencije Georg*)*. Dok jedni govore o pozitivnim stranama ove mjere LAG ima potpuno suprotno mišljenje. Oni govore o politici Ministarstva poljoprivrede koja se ogleda u sabotiranju svih podmjera koje ulaze u mjeru 4 te da je njeno provođenje došlo do granica kada se može govoriti i o korupciji *(„Prepoznatljiva je politika Ministarstva poljoprivrede koja se svodi na sabotiranja gotovo svih podmjera Programa ruralnog razvoja u korist mjere 4 a mjera 4 se provodi na krajnje korupcijski način. Ova politika je prepoznatljiva unatrag 12 ili više godina i provodila se na isti način za vrijeme trajanja IPARD programa..“)*. Mjera 16 se odnosi na pojam Suradnje koja je izuzetno važna u procesima razvoja i unapređenje poljoprivredne proizvodnje i ruralnih područja *(„Kroz PRR-a nekoliko je mjera za poticanje inovativnosti a izdvojio bi mjeru 16 – Suradnja – koja predstavlja suradnju između poljoprivrednika, poduzeća, Savjetodavne službe i Ministarstva..“)*. Za LAG-ove je jedna od glavnih mjera ona koja potiče njenu primjenu i zastupljenost na prostoru Hrvatske a radi se o mjeri 19 za koju kažu kako je ona primjer tvrdnje da se radi o sabotirajućoj politici Ministarstva poljoprivrede *(„Hrvatska je u tijeku pregovora za članstvo u EU pokušala ispregovarati smanjenje alokacije za ovu mjeru na 1%PRR-a (minimum je 5%). Pošto je obavezna mjera PRR-a, nisu mogli pregovarati o tome da se ona u RH ne primjenjuje, pa su je pokušali uništiti smanjenjem alokacije. EU je u pregovorimaprisilila RH na povećanje alokacija na pola od minimuma ili 2,5%. Kada vladajući nisu mogli mjeru 19 dokrajčiti smanjenjem alokacije, RH administracija sabotažu ove mjere nastavlja provoditi tako da se ona ne planira kao nezavisna mjera nego da se njome samo još jednom ponavljaju druge mjere PRR-a. Tako i prijedlogu Pravilnika za podmjere 19.2-4.daje popis drugih mjera PRR-a koje se kroz mjeru 19 mogu samo jednom ponoviti. Dakle, lokalna zajednica nema slobodu da sama izabere što će se kroz mjeru 19 financirati na njezinom području nego samo još jednom ponoviti druge mjere PRR-a. To je potpuno suprotno direktivama EU 1303/2013 i 1305/2013 koje LEADER mjeru (19) propisuju kao onu kroz koju se ne bi trebale ponavljati druge mjere PRR-a nego je koristiti za financiranje onih aktivnosti koje nisu na kvalitetan način poduprete drugim mjerama PRR-a. Dakle, kod nas se planiranje mjere 19 provodi u potpunoj suprotnosti s preporukama EU regulative.“).* Dvoje lokalnihpoljoprivrednika koji nisu dobro upoznati s mjerama za poticanje inovativnosti smatraju kako postoje neki segmenti unutar poljoprivrede gdje oni vide prostor za razvoj inovacija u poljoprivredi *(„Prostor za razvoj inovacija vidim u stočarstvu. Svi ulažu u poljoprivrednu mehanizaciju a zapuštaju štale, poljoprivredne objekte u kojima se drži*

stoka..“(1); „Inovacije u poljoprivredi i ruralnim područjima naročito bi se mogle razvijati u segmentu prerade poljoprivrednih proizvoda..“(2))

6.1.1.2.Prilagođenost predviđenih mjera hrvatskim uvjetima u poljoprivredi

Republika Hrvatska je izuzetno bogata resursima, doduše više prirodnim nego ljudskim. Unatoč poznatoj situaciji unutar poljoprivrednog sektorapoljoprivrednici, njih četvero i isto toliko djelatnika državnih institucija su suglasni u tome kako je primjenjivost mjera za poticanje inovativnosti velika jer su upoznati s pravom slikom onoga što sve Hrvatska može *(„Njihova primjenjivost je velika..“* – djelatnik u poljoprivrednoj školi *(1); „Mjere su jako dobro prilagođene i primjenjive hrvatskoj poljoprivredi..“(2)* - riječi su lokalnog poljoprivrednika *)*. I ovdje ima izuzetaka što potvrđuje i dvoje lokalnih poljoprivrednika koji su upoznati s mjerama ali ocjena primjenjivosti mjera je negativna *(„Mjere se jako loše primjenjuju. Potpore uglavnom dobivaju oni kojima nisu toliko potrebne a isplate nisu na vrijeme, uglavnom u vrijeme kada su poljoprivrednicima najmanje korisne..“*). Mišljenja se dosta razlikuju a uzrok tome mogu biti negativna iskustva koja su poljoprivrednici imali s potporama, do nedovoljno znanja o tome kako voditi gospodarstvo do primjera koji su odlični i koji pokazuju da je u Hrvatskoj sve moguće kada je u pitanju razvoj gospodarstava.

Kao važan program za edukaciju stručnjaka i poticanje inovativnosti u poljoprivredi navodi se i EIP, tj. Europsko inovacijsko partnerstvo *(„Europska komisija u RH financira stručnjake-poljoprivrednici, savjetnici i znanstvenici – za novu fokusnu grupu europskog inovacijskog partnerstva „Poljoprivredna produktivnost i održivost..“)*. Savjetodavna služba i konzalting agencija Georg također navode primjer EIP-a kao važnog čimbenika u provođenju mjera za poticanje inovativnosti čija primjena još nije započela *(„U Hrvatskoj nije zaživjela primjena EIP-a koji se odnosi na educiranje stručnjaka, poljoprivrednika i znanstvenika. Pitanje je hoće li svi dionici za razvoj ruralne sredine znati upotrijebiti sve ovo za neku inovaciju..“)*

Sve ponuđene mjere za poticanje inovativnosti u poljoprivredi bi trebale biti dobro prilagođene hrvatskim uvjetima u poljoprivredi jer su one rezultat dugogodišnjeg rada stručnjaka koji su analizirali stanje u državi i nastojali da se to preko primjene mjera i vidi. Međutim, podijeljena su mišljenja oko ovoga. Agroekološki uvjeti su veoma važni kada se govori o poljoprivrednoj proizvodnji. Većina ispitanika, njih 9, smatra da su upravo oni dobro prilagođeni za ponuđene mjere te da su zahvaljujući ovim mjerama čak i u boljoj poziciji od drugih članica Europske unije *(„Orijentacija na ekološku proizvodnju hrane prednost je*

Hrvatske u odnosu na mnoge druge članice Europske unije. Tome svakako doprinose agroekološki uvjeti, kako klimatski tako i edafski čimbenici – čista tla i vodni potencijal.."(1) – riječi su djelatnika u poljoprivrednoj školi; *„Mjere su dobro prilagođene agroekološkim uvjetima i veoma primjenjive. Svaka mjera se može primijeniti na određenom području i osigurati nešto novo (podizanje suhozida u dalmatinskim područjima, NATURA 2000 područja, područja pod minama, područja uništena ratnim razaranjima, područja narušena elementarnim nepogodama.."(2)* – riječi su lokalnog poljoprivrednika*)*. Djelatnik iz domene visokog obrazovanja te djelatnik u Hrvatskoj udruzi mladih poljoprivrednika navode kako se uz ove mjere vežu i dobra poljoprivredna praksa koja predstavlja primjenu optimalnih agrotehničkih mjera koje osiguravaju stabilne prinose bez štetnog djelovanja na prirodu i okoliš te višestruka sukladnost koja je veza između obveznih postupaka, kojih se moraju pridržavati poljoprivredna gospodarstva u obavljanju poljoprivredne aktivnosti te izravnih plaćanja koja ostvaruju poljoprivrednici *(„ Mjere su dobro prilagođene hrvatskim uvjetima u poljoprivredi. Posebnu važnost ima dobra praksa i višestruka sukladnost. Stariji poljoprivrednici su naučili sve raditi na „svoj" način dok mlađe generacije idu naprijed.."*).

Ostatak ispitanika, njih 6, pak smatraju kako mjere nisu dobro prilagođene te da još treba čekati da one zažive kako bi se mogao vidjeti rezultat *(„Mišljenja sam da mjere nisu dobro prilagođene hrvatskim uvjetima u poljoprivredi. Naprotiv, smatram da su kopije mjera programa drugih članica. Kod agroekoloških uvjeta bi trebala biti razlika između mediteranskog i kontinentalnog dijela RH.." (1)*- riječi su lokalnog poljoprivrednika*; Agroekološki uvjeti razlikuju se u području RH s obzirom na niz činjenica. Da su ove mjere dobro prilagođene hrvatskim uvjetimau poljoprivredi, poljoprivrednici bi u većem broju konkurirali na natječaje. Ovako mi se čini da to nije slučaj.."(2)* – riječi su lokalnog poljoprivrednika*; „Za sada je prerano govoriti, izašle su samo 3-4 mjere. Prave mjere za agrookolišne intervencije još nisu aktivirane. Iskustva iz IPARD-a govore u prilog da će kasniti ili nikada neće biti aktivirane.." (3)* – riječi su LAG-a.

Svaki proizvedeni proizvod na gospodarstvima nastoji se prodati na tržištu, bilo da je riječ o domaćem ili inozemnom tržištu. Mjere PRR-a za poticanje inovativnosti bi trebale misliti i na ovaj čimbenik i prema analizi stanja u državi smatra se da su prilagođene. Posebno se naglašava važnost određenih vrsta proizvodnje kao što je ekološka proizvodnja i ona je dobro prilagođena uvjetima na tržištu *(„Inovacija u hrvatskoj poljoprivredi treba kanalizirati u ekološku proizvodnju te one proizvode s kojima ćemo biti konkurentni na globalnom tržištu, izbjeći masovnu proizvodnju temeljenu na konvencionalnom konceptu. Dakle, proizvodi koji*

će na EU tržištu biti prepoznatljivi kao „proizvodi iz Hrvatske“..“ - riječi su jednog od ispitanika iz domene visokog obrazovanja). Lokalni poljoprivrednici, njih troje, misle drukčije *(„Predviđene mjere nisu dobro prilagođene tržištu. Prijava za natječaj određene mjere ne osigurava mjesto na tržištu novom proizvodu..“(1); „Domaće tržište tek treba prihvatiti nove poljoprivredne proizvode, npr.dizajn tradicionalnih proizvoda a inozemno tržište je uvijek željno novih proizvoda..“(2); „Kod nas tržište definitivno nije uređeno. Hoće li poljoprivrednik prodati svoj proizvod ovisi o njemu samom i njegovoj sposobnosti da plasira proizvod na domaće ili inozemno tržište putem različitih kanala a nema neke pomoći države ili službe u poljoprivredi..“(3)*.

Pored agroekoloških uvjeta, tržišnih uvjeta potrebno je osigurati da mjere budu prilagođene poljoprivrednicima jer oni povezuju ove uvjete. Bez njihove ideje, načina proizvodnje proizvoda i sl. ništa se ne bi plasiralo na tržište niti bi se na valjan način iskorištavali uvjeti. Troje mladih poljoprivrednika koju su ispitani u ovom intervjuu smatraju kako su mjere dobro prilagođene njima *(„Predviđene mjere su dobro prilagođene poljoprivrednicima. Prijava na natječaj osigurava poljoprivrednicima sredstva za ulaganje u postojeću ili novonastalu poljoprivrednu proizvodnju..“)*. Drugi pak, nisu takvog razmišljanja*(„Mjere PRR-asu nedovoljno prilagođene samim poljoprivrednicima. Razlog tome je starosna dob naših poljoprivrednika i njihova nedovoljna razina obrazovanjau području struke. Preporuka. Tražiti pomoć mjerodavnih ustanova na razini lokalne zajednice i države..“ (1); Mislim da nisu prilagođene. Potrebna im je dodatna prilagodba a posebna zamjerka ide kompliciranosti apliciranja na mjere..“(2); „Da bi poljoprivrednik konkurirao na neki od natječaja potrebno je sakupiti hrpu dokumentacije. U vrijeme centralnih kompjuterskih sistema kad bi ta avantura trebala trajati kraće ne čini mi se da takva situacija ide na ruku poljoprivrednicima..“(3)*).

6.1.1.3.Prilagođenost mjera hrvatskim poljoprivrednicima

Hrvatski poljoprivrednici su ključan čimbenik u sektoru poljoprivredne. Svi prioriteti i njihove mjere koje su predstavljene kroz PRR-a prilagođene su poljoprivrednicima. Uvijek ima onih koji su informirani što se dešava na tržištu i to nastoje primijeniti u svojoj proizvodnji a ima i onih, velika većina, koji su pasivni i smatraju da im nikakva aktivnost neće pomoći da poboljšaju svoju situaciju. Većina ispitanika smatra da su dovoljno informirani o mogućnostima potpore inovacijama preko različitih agencija i institucija a opet je na njima da se odluče hoće li se odazvati na neku od radionica, seminara i sl. ili neće

(„Mislim da su predviđene mjere dobro prilagođene hrvatskim poljoprivrednicima i da su definitivno informirani o svemu što se dešava u poljoprivredi preko razvojnih agencija i LAG-ova..“(1); „Informacije se mogu dobiti na službenim stranicama Agencije za plaćanje u poljoprivredi, preko konzultanata ili savjetodavaca..“(2); „Informiranost poljoprivrednika ovisi o njihovoj osobnoj znatiželji..“(3); „Oni poljoprivrednici koji se ozbiljno bave proizvodnjom se informiraju na razne načine i znaju o svemu što se dešava te sudjeluju na seminarima, radionicama i edukacijama..“(4); „Mislim da poljoprivrednici nisu dovoljni informirani o mogućnostima potpore inovacijama i da bi kroz program PRR trebali dobiti potrebnu edukaciju. Podršku ovoj ideji može se postići i kroz inicijative LAG-ova koji najbolje poznaju ruralno stanje i potrebe lokalne zajednice u kontekstu poljoprivredne proizvodnje.
Kroz Program ruralnog razvoja Republike Hrvatske za razdoblje 2014.-2020. u okviru Mjere 19 „LEADER - CLLD“; podmjere 19.1. „Pripremna pomoć“ predviđena je potpora lokalnim akcijskim grupama (LAG-ovima) za izradu lokalne razvojne strategije LAG-a. Lokalne akcijske grupe (partnerstvo predstavnika javnog, gospodarskog i civilnog sektora određenog ruralnog područja koje je osnovano s namjerom izrade i provedbe lokalne razvojne strategije tog područja, a čiji članovi mogu biti pravne i fizičke osobe..“(5)).

Koliko su poljoprivrednici informirani o ovim mjerama toliko su upoznati i sa zahtjevima i rizicima vezanih uz korištenje ovih mjera. Mišljenja su podijeljena. smatraju da su poljoprivrednici svjesni zahtjeva i rizika *(„Hrvatski poljoprivrednici su svjesni zahtjeva i rizika koje donose ove mjere i zbog tih zahtjeva brojni poljoprivrednici odustaju od prijava na natječaj jer nemaju mogućnost ostvariti svoje zahtjeve..“(1); Poljoprivrednici su itekako svjesni rizika vezanih uz korištenje ovih mjera. Ponekad naivno i u želji da napreduju u vlastitom poslu proširuju proizvodnju i ulažu u nju što je u situaciji nestabilnog tržišta u RH itekako opasno..“(2); „Poljoprivrednici zbog nedovoljne informacija o mogućnostima korištenja mjera iz PRR-a imaju opravdan strah od rizika vezanih uz korištenje ovih mjera.*
*Opet ističem potrebu podrške poljoprivrednicima od nadležna tijela – npr. razvojnih agencija..“(3)*dok drugi smatraju da nisu svjesni što primjena mjera za poticanje inovativnosti donosi sa sobom *(„Ne, nisu jer poljoprivrednici sve rade stihijski..“(2)* - riječi su lokalnog poljoprivrednika*; Poljoprivrednici nisu svjesni zahtjeva i rizika jer im je sve teško napraviti, nisu se dovoljno motivirali kako bi upoznali kako se rade prijave na razne projekte. Nisu se još susreli s tim mjerama ali se smatra da će u budućnosti biti drukčije jer se mlađe generacije sve više zanimaju za poljoprivredu..“(3)*- riječi su jednog od ispitanika iz domene

visokog obrazovanja*; „Uglavnom nisu jer se promocija provodi izrazito slabo. Osim toga, svi pravilnici PRR kriju izuzetan rizik za krajnje korisnike jer implementiraju protuzakonite i protuustavne odredbe da je krajnji korisnik kriv čak i u slučajevima administrativne greške APPRRR-a. To je u potpunosti u suprotnosti s EU uredbama 133/2013 i 809/2014 koje izričito zabranjuju odgovornost korisnika zbog greške provedbenih tijela..“(4)*- riječi su LAG-a).

Kada se govori o kreativnosti hrvatskih poljoprivrednika onda nam stanje u poljoprivredi može dati odgovor o tome bez da pitamo bilo toga a on je negativan iako se svi oslanjaju na mlađe generacije. Takvi su i odgovori ispitanika *(„Smatram da nemamo dovoljno kreativnih poljoprivrednika jer za razvoj kreativnosti potrebno je imati inicijalna znanja o struci i agropoduzetništvu koja mnogi nemaju. Izuzetak su školovani, mladi poljoprivrednici koji bi trebali biti nositelji inovacije i inovativnosti u poljoprivredi..“(1)* – riječi su djelatnika iz domene visokog obrazovanja*; „Poljoprivrednici nisu nimalo kreativni. Ne pokušavaju ništa novo, pokušavaju na svome gospodarstvu ostvariti samo ono što je već provjereno..“(2)*- riječi su lokalnog poljoprivrednika*; „Nisu dovoljno kreativni, više doduše mladi ali ne svi..“(3)*- riječi su djelatnika iz Hrvatske mreže za ruralni razvoj*; „Općenito nedostaje poduzetničke kulture u našem društvu a posebno u ruralnim zajednicama. Kada se tome doda i sustavan napor svih RH vlada da još više spriječi svaki sustavni razvoj poljoprivrede, inovativnost i poduzetnički duh među poljoprivrednicima onda uviđamo da nadležno Ministarstvo poljoprivrede namjerno ne razvija tj. sustavno sabotira sve potporne mehanizme koji trebaju poticati razvoj kreativnosti i poduzetništva u poljoprivredi..“(4)* – riječi su LAG-a. Da bi se, ukoliko postoje, kreativne ideje pretočile u djela potrebno je mnogo vremena da mjere zažive, da se poljoprivrednici aktiviraju i država prilagodi zakone poljoprivrednicima i olakša im ulazak na europsko tržište. Zaključak je da se poljoprivrednici još nisu dovoljno ohrabrili da promijene nešto u svojoj proizvodnji a za napredak se treba jako dugo čekati. Tome u korist ne ide niti situacija u državi *(„Smatram da socioekonomska situacija u zemlji ne doprinosi inicijativi poljoprivrednika. Svakako je i politika trebala dati podršku poljoprivrednicima, što najčešće nije slučaj u praksi..“(1)*- riječi su LAG-a,ali ni činjenica da poljoprivrednici nisu dovoljno kreativni *(„Poljoprivrednici nisu dovoljno poduzetni da pretoče ideje u djela zato što nisu kreativni. Međutim, smatram da kad bi poljoprivrednici imali ideja bili bi poduzetni u pretvaranju tih ideja u djelo. Naši poljoprivrednicijesu poduzetni ali još uvijek nisu spremni da prihvate nešto novo..“(1)*- riječi su lokalnog poljoprivrednika*; Velik broj još nije spreman napraviti veći iskorak, proizvode tradicionalne*

kulture. Mladi su najčešće oni koji zanimljive ideje pretoče u djela a tu bih ubrojio i bogate koji ulažu u poljoprivredu iako im ona nije glavna djelatnost..“(2)- riječi su lokalnog poljoprivrednika*; „Poljoprivrednici jesu dovoljno poduzetni ali ne u smislu inovativnosti i kreativnosti nego samo radi profita..“(3)*- riječi su djelatnika iz domene visokog obrazovanja*; „Poduzetnost – pretvaranje kreativnih ideja u djela?! Da, uz mnoštvo poteškoća..“(4) –* riječi su lokalnog poljoprivrednika.

6.1.1.4.Iskustva drugih zemalja i koristi za poljoprivredu kroz poticanje inovacija

Mnoge europske zemlje imaju jako dobar sistem inovacija i veoma su dobri u tome. Njihova gospodarstva postaju sve konkurentnija na europskoj razini a time se poboljšava i proizvodnja i razvoj ruralnih sredina. Kao pozitivna iskustva drugih zemalja uzimaju se Mađarska, Poljska i Njemačka, Danska i UK *(„Pozitivna iskustva iznosim iz Poljske, gdje su značajna sredstva namijenjena upravo unaprjeđenju tehnoloških procesa u poljoprivrednoj proizvodnji. Veliku podršku poljskim poljoprivrednicima dale su upravo poljske institucije zadužene za razvoj poljoprivredne proizvodnje i ruralnog razvoja. Do ovih sam zaključaka došao sudjelovanjem u projektu Poljoprivredne škole u sklopu projekta „Agroturistički inovativni menadžment“ financiranog EU sredstvima iz ESF-a.U rujnu 2015. godine pokrajinu Malopolska intervjuirao sam ciljano nekoliko vlasnika poljoprivrednih gospodarstava koji su koristili sredstva EU. Rezultati istraživanja ukazuju na važnost podrške nacionalnih institucija usmjerenih edukaciji i podršci poljoprivrednicima..“(1)*- riječi su djelatnika iz domene visokog obrazovanja*; „Zemlje poput UK, Danske ili Njemačke gdje PRR za pokrajinu Saxoniju propisuje alokaciju od čak 45% PRR za mjeru 19..“(2)*- riječi su LAG-a*; „Pozitivna iskustva iznosim iz Mađarske gdje je ruralni turizam jedan od najatraktivnijih djelatnosti. Gospodarstvo na kojem sam bila organizira tečajeve kuhinje sa samoniklim biljem. Vlasnici gospodarstva vode svoje goste u šumu, gdje oni potom biraju biljke i koriste ih u pripremanju jela. Također se u sklopu toga nalazi i Vinski podrum koji je napravljen kao muzej..“(3)*- riječi su djelatnika iz domene visokog obrazovanja.

Nakon analize cijele situacije oko mjera za poticanje inovativnosti u poljoprivredi, očekuje se da će one imati neke konkretne koristi u hrvatskoj poljoprivredi. Prvo, netko će od ovih mjera imati koristi, profitirat će a tome će pomoći inicijativa svih dionika u ruralnim sredinama *(„Profitirati mogu svi dionici odgovorni za razvoj poljoprivrede i ruralnog prostora RH -*

obiteljska poljoprivredna gospodarstva, lokalna zajednica i društvo u cjelini..“(1) – riječi su djelatnika iz domene visokog obrazovanja*: „Od ovih mjera će svi profitirati. Ako se stvori inovativna masa onda ona uključuje sve sfere ljudskog djelovanja..“(2)* – riječisu djelatnika iz domene visokog obrazovanja*; „Mjere su namijenjene poljoprivrednicima. oni bi i trebali profitirati od njih. Naravno da će se taj profit preslikati i na državu. I ona će profitirati od ovih mjera..“(3)*- riječi su djelatnika iz domene visokog obrazovanja; *„Koristi koje možemo očekivati od mjera za poticanje inovativnosti: poljoprivrednici bi mogli lakše realizirati svoje ideje, lakše unijeti inovacije u svoju proizvodnju što bi im olakšalo rad na gospodarstvu. Najviše od svega profitirali bi poljoprivrednici koji bi se prijavili na natječaj za određene mjere..“(4)*- riječi su lokalnog poljoprivrednika*; „Profitirat će sposobni, obrazovani i inovativni poljoprivrednici i oni koji to namjeravaju postati..“(5)*- riječi su lokalnog poljoprivrednika.

6.1.1.5.Doprinosi u realizaciji mjera za poticanje inovativnosti

Za uvođenje inovacija u poljoprivredi treba integrirati sve dionike koji djeluju u području agrara i to iz sektora obrazovanja, znanosti, gospodarstva, jedinica lokalne samouprave i nevladinih organizacija – udruga koji djeluju u poljoprivredi. Doprinos lokalnih poljoprivrednika se može vidjeti kroz ulaganja rada, truda, volje i želje za realizaciju ovih mjera. Jače i ozbiljnije institucije će dati svoj doprinos kroz razne projekte, seminare, povezanost samih ustanova, neformalno obrazovanje poljoprivrednika, radionice i edukacije kako bi povezali poljoprivrednike i tako im omogućili razmjenu ideja, iskustava i informacija. U poticanje inovativnosti i realizaciju mjera koje ih potiču na korist poljoprivrede trebale bi se uključiti: Savjetodavna služba, Ministarstvo poljoprivrede, LAG-ovi, Agencija za plaćanje u poljoprivredi, Hrvatska gospodarska komora, Poljoprivredne škole, Visoka učilišta i fakulteti. Kao jednu inovaciju unutar Savjetodavne službe navodi se katalog usluga koji se sastoji od paketa usluga za svaku pojedinu proizvodnju i uspostavljena je suradnja između Savjetodavne službe i HORIZONT-a 2020 pa možda to doprinese poboljšanju hrvatskog gospodarstva i razvoju ruralnih sredina. Svi ispitanici smatraju da će koristi od ovih mjera biti bez obzira na to što je situacija u hrvatskoj poljoprivredi danas takva kakva jeste.

Ključne riječi: ***rizik, zahtjevi, kreativnost, inovativnost, suradnja, prenošenje iskustava, motivacija mladih, konkretna korist, transfer znanja, LEADER, EIP, dodana vrijednost proizvoda, doprinosi.***

7.POLJOPRIVREDA I GOSPODARSTVO POLJSKE

Kako bi se usporedilo na kakvoj je razini Hrvatska kada je u pitanju primjena inovacija u poljoprivredi ali i kakvo je stanje u poljoprivredi općenito, potrebno je naći dobar primjer europske zemlje koja se borila s istim problemima s kojima se Hrvatska bori ali koja danas uživa status jedne od razvijenijih europskih država. Najbolji primjer za to je Poljska. To je jedna od najuspješnijih tranzicijskih zemalja koja je uspjela ono što su rijetki mogli – izvući nevjerojatno velike količine novca iz fondova Europske unije. To je moguće zbog razvijenog sustava koji je posvećen izvlačenju novaca iz europskih fondova. Veliki broj ljudi pruža punu podršku građanima, tvrtkama, udrugama i gradovima u pisanju projekata i aplikacija za potrebna sredstva. To poljoprivrednicima daje sigurnost i motivira ih da još više rade na usavršavanju svog gospodarstva koje više nije samo obično gospodarstvo nego je ono sad prošireno mnogim nepoljoprivrednim djelatnostima. Sve ovo je moguće ostvariti ukoliko država ima jasne strateške ciljeve i dobro razvijenu politiku ruralnog razvoja. Ulaskom Poljske u Europsku uniju, situacija nije bila kao današnja. Poljoprivrednici nisu bili zadovoljni svojim položajem u državi, stalno su izlazili na ulice i ništa nije bilo onako kako je zamišljeno. Međutim, u prvim godinama članstva se mnogo toga promijenilo u samoj politici koja je orijentirana prema poljoprivrednicima. Počelo se gledati na njihove potrebe i sve im je bilo prilagođeno, od institucija u domeni poljoprivrede do procesa direktnim poticaja i samog Programa ruralnog razvoja. Već nakon pet godina stanovnici sela su uvidjeli da se stvarno dešavaju pozitivne promjene. To je vidljivo u tehnologiji poljoprivredne proizvodnje, stupnju mehanizacije, mogućnostima investicija u gospodarstvima, neformalnim obrazovanjem poljoprivrednika, uvođenje novih sorti različitih kultura u proizvodnju, pristupa internetu i razvijenoj infrastrukturnoj mreži, mogućnostima školovanja i povećanja obrazovanjakojima se nastoji privući i mlado stanovništvo u ruralne sredine. Sela više nisu samo mjesta za proizvodnju hrane nego su ona danas područja koja su sve privlačnija za život uz primjenu mnogih nepoljoprivrednih djelatnosti kako bi se taj prostor obogatio.Na sve ove promjene se gleda kao na nešto novo, inovativno. Upravo bi i hrvatski poljoprivrednici trebali gledati na Europsku uniju kao novu šansu za uspjeh ukoliko se promijeni struktura proizvodnje. Ovo je dokaz Hrvatskoj da se sve može. Samo u ovome trebaju učestvovati svi dionici uključeni u ruralni razvoj kako bi prostor Hrvatske bio privlačniji i ugodniji za život. Ništa Poljaci nisu napravili što je nemoguće ili što mi ne možemo primijeniti u sektoru poljoprivredne proizvodnje. Kroz provedeni intervju, vidljivo je da su u većini poljoprivrednici upoznati s

mjerama za poticanje inovativnosti ali smatraju da im u potpunosti nisu prilagođene jer se i dalje muče s raznim projektima i dobivanjem subvencija iz europskih fondova. Za sve treba vremena, pa tako i za vidljive promjene u poljoprivredi i hrvatski poljoprivrednici su toga svjesni i svi se slažu da će biti pozitivne koristi od svih mjera koje se tiču inovativnosti.

7.1.Poljoprivredni sektor Poljske

Poljska je od 1. svibnja 2004. godine postala punopravna članica Europske unije. Smještena je u srednjoj Europi s površinom od 312 700km^2 i brojem stanovnika od 38,5 milijuna a ovi podatci pokazuju kako je to šesta najveća zemlja u Europi površinom i brojem stanovnika. Od ukupnog broja stanovništva, 51,2% je ruralno a 39,5% mješovito. Što se tiče poljoprivrednog stanovništva ona zauzima prvo mjesto u Europskoj uniji sa 15,3 milijuna (prema podatcima iz 2014.) dok je po broju poljoprivrednih imanja na drugom mjestu odmah iza Rumunjske. Udio stanovnika koji su zaposleni u poljoprivredi, ribarstvu i šumarstvu iznosi 14,5% što govori da je to 2,5 puta više nego procentni udio zaposlenih u istim ovim sektorima u cijeloj Europskoj uniji. Država je karakteristična po prirodnoj i okolišnoj različitosti. Površine koje su pod poljoprivrednim zemljištem iznose 15,4 milijuna ha dok je prosječna veličina zemljišta/farmi 8,7 ha. Nakon ekonomskog pada u 2012. i 2013. godini, 2014. godina je pokazala rast na svim poljima. To dokazuje BDP koji je porastao za 3,4% što je više od prosjeka EU-28 čiji je porast bio 1,3% ili Njemačke koja je bila u rastu za 1,6%. Ovome porastu doprinijela je domaća potražnja, kako investicije tako i potrošnja, dok izvoz nije pokazao pozitivne učinke zbog sukoba koje su imale Ukrajina i Rusija. Poljska poljoprivreda je karakteristična po tome što prosječne površine poljoprivrednog zemljišta s jednim imanjem smanjuju se a sve više je onih koji su dostigli veličinu od 10,3 ha poljoprivrednog zemljišta (2014.). Unatoč velikoj koncentraciji zemljišta s preko 10 ha, još je uvijek onih koji su se zadržali na 5 ha po jednom imanju i oni danas čine 12,7% ukupnog poljoprivrednog zemljišta. Negdje oko 75% imanja koristi nešto manje od 10 ha poljoprivrednog zemljišta što predstavlja 27,7% ukupnog udjela u poljoprivrednim površinama. Nadalje, 31% ukupnog poljoprivrednog zemljišta koriste velika imanja s 10-30ha. Više od 72 000 imanja (5,2%) zauzima prostor od oko 30ha poljoprivrednog zemljišta. Prema svim ovim podatcima, uspoređujući s drugim članicama Europske unije, Poljska je jedan od glavnih europskih poljoprivrednih, hortikulturnih proizvođača sa značajnom radnom snagom. Trenutna vrijednost proizvodnje koju vrše poljoprivredna gospodarstva stavlja Poljsku poljoprivredu na sedmo mjesto u Europskoj uniji nakon Francuske, Njemačke, Italije Španjolske, Velike Britanije i Nizozemske. Najveći udio

u strukturi poljoprivredne proizvodnje 2014. godine činili su sljedeći proizvodi: kravlje mlijeko (18,6%), svinjetina (13,9%), žitarice (13,3%), povrće (9,1%), industrijsko bilje (7,3%), govedina (6,3%), jaja (5,7%) i voće (5,1%) (Ministarstvo poljoprivrede i ruralnog razvoja Poljske, 2015.).

U 2015. godini, poljoprivredna gospodarstva su koristila 14,5 milijuna ha poljoprivrednog zemljišta, od čega 13,2 milijuna su obrađivale individualne farme. Oko 14,5 milijuna površina su održavana u dobroj poljoprivrednoj „kondiciji“, 10.4 milijuna površina se koristilo za sjetvu, 3,1 milijun su činili trajni travnjaci uključujući 2,6 milijuna ha pod livadama, 376 tisuća ha su činili trajni usjevi i 134,1 tisuća ha je klasificirana kao ostale poljoprivredne površine.

Poljska je jedna od rijetkih zemalja u Europskoj uniji koja se pomakla na višu razinu poljoprivredne proizvodnje, modernizacije i samim tim je postala konkurentna drugim europskim zemljama. Podatci koji govore o veličini i površinama poljoprivrednog zemljišta daju doznanja na koje se sve načine mogu iskoristiti i što sve još mogu napraviti da bi nastavili taj trend rasta u poljoprivredi. Koristi od ovog uspjeha na tržištu Europske unije su okrenuli prema inovacijama kako bi držali korak s najvećim europskim silama. Proizvodeći nešto novo, drukčije ili jednostavno korištenje nečeg što već postoji samo iskorištavajući njegove druge strane, Poljska je postala zemlja inovacija.

7.2.Strukturne promjene unutar poljoprivrede

Danas, novi inovativni napredak je na razini koji nosi naziv Poljska. Poljoprivreda u Poljskoj ima značajnu ulogu u ekonomiji. Kao i svaka druga država, ni Poljska nije uvijek bila na vrhu. Desile su se mnoge promjene koje su dovele do ovakvog stanja kakvo je danas. Zbog velikog broja farmi, koje su relativno male i nalaze se na obradivim površinama bile su potrebne promjene. Rješenje za to su promjene koje počinju od implementacije inovacija u području proizvodnje. Ali zbog nedostatka novčanih sredstava ništa se nije moglo napraviti do 1. svibnja 2004. godine kada je Poljska postala punopravna članica Europske unije. Ovaj događaj je za poljoprivredu, kojoj su potrebne promjene, značio dobivanje sredstava iz EU fondova. Svi fondovi su postali dostupni zahvaljujući i programima koji su funkcionirali u periodu 2004.-2006. i 2007.-2013.. Stoga je osnovana Agencija za restrukturiranje i modernizaciju poljoprivrede koja služi za implementiranje aktivnosti zadanih kroz programska razdoblja te za plaćanja u poljoprivredi. Aktivnosti koje provodi ova Agencija je

najviše fokusira na farmere i ruralna područja. Programi ovakve vrste pomoći Europske unije dopuštaju farmerima da moderniziraju svoje farme, poboljšaju radne uvjete kao i kvalitetu proizvedene hrane, ali i da su u mogućnosti da kupe nove strojeve i uređaje kojima će farme biti tehnološki opremljenije. Ovo je izuzetno dobra prilika za farmere koji žele razviti svoje farme ali i za slabo razvijene regije.

Od 2004. godine u Poljskoj funkcionira Single Area Payment Scheme (SAPS). Zahvaljujući tome, moguće je proporcionalno rasporediti financijsku pomoć područjima žetve, bez obzira na poljoprivrednu aktivnost koja će se provoditi. To omogućuje i ravnomjernu distribuciju fondova, ovisno o opsegu i vrsti proizvodnje na farmama (Skudlarski, 2014.).

Najvažnije aktivnosti iz Programa u periodu od 2004. – 2006. su se počele provoditi u razdoblju 2008. – 2009. i utjecale na dinamičan razvoj poljske poljoprivrede. Aktivnosti su se odnosile na modernizaciju farmi i pomoć novim farmerima koji tek započinju s poljoprivrednim aktivnostima na farmama. Najvažniji instrument potpore u području razvoja ruralnih sredina bio je Sektorski operativni program „Restrukturiranje i modernizacija prehrambenog sektora i razvoj ruralnih sredina“. Ovaj program bio je namijenjen farmerima, ljudima koji obavljaju poljoprivredne aktivnosti i poduzetnicima koji obavljaju aktivnosti u proizvodnji određenih poljoprivrednih dobara. Sa Sektorskim operativnim programom su izvedene sljedeće aktivnosti:

1) Investicije na farmama
2) Pomoć za mlade poljoprivrednike koji tek počinju s poljoprivrednim aktivnostima
3) Diversifikacija poljoprivrednih aktivnosti
4) Razvoj i poboljšanje tehničke infrastrukture povezane s poljoprivredom

Kako bi Poljska nastavila tempom kojim je započela inovacije u poljoprivredi, potrebno je postaviti novi pristup za razvojne strategije i smanjiti njihov broj s 42 na 9 najvažnijih. Nove razvojne strategije su:

- Strategija za inovativnu i efikasnu ekonomiju
- Strategija razvoja ljudskog kapitala
- Strategija za razvoj transporta
- Strategija za energetsku sigurnost i okoliš
- Efikasna strategija države
- Strategija za razvoj socijalnog kapitala

- Nacionalna sigurnosna strategija Poljske
- Nacionalna strategija za regionalni razvoj 2010. – 2020.
- Strategija za održivi ruralni razvoj

Nova strategija o inovacijama za glavni cilj ima novu i efikasnu ekonomiju zasnovanu na znanju i kooperaciji. Da bi se moglo ići u korak sa svim promjenama na svjetskom tržištu potrebno je svakodnevno razmišljati o tome što se može promijeniti. Upravo je zato stvaranje znanja veoma bitno jer se konstantno trebaju tražiti nova rješenja. Novo, samo od sebe ne može nastati pa je zato bitno da mnogi dionici ruralnih prostora razvijaju suradnju i kooperaciju jedni s drugima putem razvoja poduzetništva i društveno zdravog okoliša. Veoma je bitna efikasna alokacija resursa kao i strateški menadžment. Nekoliko je ciljeva koji su sadržani u novoj strategiji za inovacije. To su:

Cilj1. Adaptacija financijskih i regulativnih kriterija potrebama inovativne i efikasne ekonomije

Cilj2. Stimuliranje inovacija kroz porast efikasnosti znanja i rada

Cilj3. Povećanje učinka korištenja prirodnih resursa i sirovina

Cilj4. Povećanje internacionalizacije poljske ekonomije

Ako dođe do radikalnih i nepromišljenih inovacija, rizik je visok. Stoga se na brojne načine nastoji dati prostor inovacijama korak po korak. Može se krenuti i od stimulacije privatnih ulaganja, preko promoviranja tehnologija i područja s visokim potencijalom za rast do odluke da se okrenu prema svjetskih izazovima. Poljska je u području inovacija primijenila jako dobre strategije OECD-a. Lekcije koje je naučila kada su u pitanju inovacije odnosilo se na jačanje gospodarstva što je i najvažnija uloga inovacija, potom promoviranje novih oblika inovacija kojih je sve više, kooperacija koja zauzima važno mjesto u širenju inovacija, prilagođavanje obrazovanja potrebama industrije, pružanje pristupa financiranju, mobiliziranje privatnog kapitala, razvoj znanosti svjetskih razmjera, razvoj budućih tehnologija u poljoprivredi i dr. (Skudlarski, 2014.).

7.3.Program ruralnog razvoja Poljske u razdoblju 2014. – 2020.

U Programu ruralnog razvoja u periodu od 2014.-2020. jasno su određeni prioriteti kojima inovacije zauzimaju važno mjesto u poljoprivredi i ruralnim sredinama. Ovaj Program je usvojen 12.prosinca 2014.godine a za njegovu implementaciju je određen budžet s više od 13,5 milijardi eura od čega je 8,6 milijardi eura iz proračuna EU-a a 4,9 milijardi eura iz fondova. Program se sastoji od 15 mjera koje su pokrivene s 35 podmjera i ima dvojaku ulogu; prva je implementacija održive razvojne strategije za ruralna područja, poljoprivredu i ribarstvo a druga uloga ovog Programa je da ona predstavlja alatku za strategiju pametnog i održivog rasta Europa 2020. Glavni cilj Programa je postići konkurentnost poljoprivrede, održivost i razvoj ruralnih područja i primjena mjera. Ovaj program se sastoji od 6 prioriteta a za svaki od njih su navedene aktivnosti koje će se nastojati odraditi.

Prioritet 1. Transfer znanja i inovacije u poljoprivredi, šumarstvu i ruralnim područjima će se implementirati kroz sljedeće mjere: transfer znanja i inovativne aktivnosti, savjetodavna služba, kooperacija.

Prioritet 2. Povećanje održivosti farmi i natjecanje svih tipova poljoprivrede uz poboljšanje ekonomske vrijednosti poljoprivrednih gospodarstava a oni će seprovesti kroz: modernizaciju poljoprivrednih gospodarstava, restrukturiranjem malih gospodarstava, razvojem poljoprivrednih usluga, premijama za mlade poljoprivrednike.

Prioritet 3. Promoviranje hranidbenog lanca, uključujući menadžment rizika a provest će se sljedećim mjerama: marketingom poljoprivrednih proizvoda, sistemima kvalitete poljoprivrednih proizvoda, manufakturama i sl.

Prioritet 4. Obnavljanje, očuvanje i povećanje ekosistema koji su u vezi s poljoprivredom i šumarstvom a provest će se sljedećim mjerama: mjerama vezanih za klimu, organskom poljoprivredom, poticajem za područja koja su u nepovoljnom položaju.

Prioritet 5. Promicanje efikasnosti resursa i pomak prema ekonomiji koja podržava nisku razinu ugljika u sljedećim sektorima: poljoprivredi, prehrambenom i šumarskom sektoru a ostvarit će se preko investicija za razvoj šuma

Prioritet 6. Promicanje socijalne uključenosti, smanjenje siromaštva i ekonomski razvoj u ruralnim područjima a to će se realizirati kroz: premije za razvoj nepoljoprivrednog

poduzetništva, osnovnim uslugama za ruralna područja i preko pristupa LEADER (Ministarstvo poljoprivrede i ruralnog razvoja Poljske, 2015.)..

Instrumenti pomoći za prvi prioritet su planirani tako da doprinesu daljnjem razvoju poljoprivrednog sektora i rasta njihove konkurentnosti kroz transfer znanja i inovacije, savjetodavne službe, menadžment farmi i sl. Mjera koja uključuje kooperaciju predstavlja novu alatku koja će promicati inovativnosti u poljoprivrednom i prehrambenom sektoru. Stoga će se s mjerom transfer znanja i inovacija biti uključeni „treninzi“ za farmere, šumare, radit će se demonstracijski projekti, provodit će se aktivnosti koje šire inovativne načine unutar poljoprivrede i šumarstva. Inovacije će se širiti kroz proizvode, procese, organizacije, tehnologije, marketing unutar poljoprivrednog prehrambenog sektora. Sve ove aktivnosti će podržavati i Europsko inovativno partnerstvo koje uključuje farmere, poduzetnike, znanstveno-istraživačke jedinice sve sa svrhom implementiranja projekata vezanih uz inovacije u poljoprivredi. Ovim Programom su zadani neki izazovi koji se planiraju riješiti preko shema potpore za male i srednje farme, diversifikacijom nepoljoprivrednih aktivnosti, potporama farmerima koji zajedno rade u proizvođačkim grupama i održivim menadžmentom za prirodne resurse (Ministarstvo poljoprivrede i ruralnog razvoja Poljske, 2015.).

8.INOVACIJE I NOVE RAZVOJNE MOGUĆNOSTI U POLJOPRIVREDNOJ I PREHRAMBENOJ INDUSTRIJI POLJSKE

8.1.Strukturni problemi poljoprivredne proizvodnje u Poljskoj

Da ne izgleda kako je Poljska obećana zemlja i zemlja po kojoj bi svi trebali graditi svoju poljoprivrednu proizvodnju, i unutar poljskog sektora ima problema. Oni su sljedeći:

a) Ukupan broj farmi: 1 429 000
b) Samo 300 000 farmi (60% cjelokupnog prostora) opskrbljuje tržište s poljoprivrednim proizvodima
c) Prosječna površina farmi je oko 10,2 ha
d) 2,4 milijuna ljudi rade u poljoprivredi (16,7% od ukupne nezaposlenosti)
e) Udio poljoprivrede u BDP-u je samo 2,93%

f) U poljoprivredi Poljske se koristi 2 milijuna traktora (male snage, prosječne starosti 23 godine)
g) Investicije i tehnološka modernizacija je samo za farme preko 30 ha veličine i specijalizirane farme
h) Problemi s infrastrukturom oko drenaže zemljišta, nema infrastrukture za navodnjavanje (Pimr i suradnici, 2015.).

8.2.Pozitivne promjene u poljoprivredi

Rezultat uviđanja problema unutar poljske poljoprivrede i pronalazak načina njihovog rješavanja doveo je do pozitivnih promjena u poljoprivredi i okolici. To se na Poljsku odrazilo najbolje što je moglo i omogućilo joj je da postane sedmi najveći izvoznik hrane u Europskoj uniji, da 18,9% ljudi radi u prerađivačkoj industriji i 15,6% u industriji hrane. Njihovi proizvodi su sve prepoznatljiviji na europskom tržištu zahvaljujući kvaliteti i dodatnoj vrijednosti proizvoda. Izmjene koje su dovele do pozitivnih promjena su:

a) Generacije se mijenjaju, mladi, obrazovani ljudi počinju raditi kao moderni farmeri
b) Povećanje interesa za poljoprivredu kao biznis a ne kao obavezu da se s tim trebaju baviti poslije svojih roditelja
c) Modernizacija i razvoj novih, velikih i efikasnih farmi koje se fokusiraju na vanjsko tržište i izvoz
d) Jasno određene poljoprivredne aktivnosti (specijalizacija za određene proizvodnje; biljna proizvodnja, proizvodnja voća i povrća, mljekarstvo i sl.)
e) Optimizacija razine gnojidbe i zaštite bilja (okolišni i ekonomski kriteriji)
f) Poboljšanje posliježetvenog procesa i moderne opreme za poljoprivredne proizvode
g) Subvencije za farmere i ruralna područja iz nacionalnih budžeta, Zajedničke poljoprivredne politike, strukturni EU fondovi; dobra politika za banke da daju kredite farmerima
h) Povećanje broja specijaliziranih firmi koje nude mehanizaciju, razne kemijske proizvode, usluge za farmere
i) Puna ponuda moderne mehanizacije i tehničke opreme za moderne i perspektivne farme

j) Povećanje potražnje za poljskim poljoprivrednim proizvodima na stranim tržištima (veoma pozitivno mišljenje o poljskoj hrani – niska koncentracija kemikalija, nema C-JD bolesti, domaći uzgoj)
k) Kooperacija s poznatim trgovačkim lancima (TESCO. LIDL, Jeronimo Martins, Amrest) – novi oblici kooperacije (Pimr i suradnici, 2015.)

Napredak koji se ostvaren u ratarstvu zasniva se na pojačavanju proizvodnje uvođenjem novih sorti biljaka i sjemena. Najvažniji kriteriji za nove sorte u Poljskoj su: visoka kvaliteta prinosa, visoka produktivnost, otpornost na bolesti, otpornost na loše vremenske prilike, sposobnost rasta na neplodnim tlima, sposobnost rasta na niskoj razini NPK gnojiva, intenzivne sorte biljaka koje daju svoj potencijal u slučaju visoke razine agrotehnike, veliki broj poljskih registriranih sorti se nalazi na tržištu EU.

U stočarstvu je također došlo do velikih promjena koje su doprinijele boljem razvoju poljoprivrede. Promjene su sljedeće: specijalizacije u stočarstvu (proizvodnja goveđeg mesa je odvojena od proizvodnje mlijeka), povećanje razmjera proizvodnje (velika stada), selekcija odgovarajuće pasmine životinja prema vrsti proizvodnje (mlijeko/meso); meso/mlijeko proizvodnja se povećava preko jedne životinje, šanse za uzgoj životinja (prestanak hranidbe životinja kuhanim krumpirima, smanjenje ispaše na pašnjacima), povećanje kvalitete i ravnomjernosti proizvoda (mlijeko, meso), rapidno povećanje peradarske proizvodnje i visok udio proizvodnje za velike trgovačke lance i izvoz, što je posebno potaknuto poboljšanjem kvalitete i stabilnošću.

Ovakav napredak je utjecao na cijelu strukturu proizvodnje što pokazuje povećanje izvoza poljoprivrednih proizvoda. Poljoprivredna mehanizacija je u potpunosti oživjela i modernizirana. Danas je u Poljskoj preko 200 poljoprivrednih strojeva a velika većina njih se i izvozi. Važni Programi su podržavali proizvođače strojeva te ih financirali iz budžeta (Pimr i suradnici, 2015.).

Prije ulaska Poljske u EU nitko nije očekivao ovakav procvat pa čak ni poljoprivrednici i stanovnici ruralnih područja. Bili su zabrinuti i zbog proizvoda iz Njemačke i Francuske te nisu vjerovali da su spremni za ovakvu tržišnu utrku. No, upravo su oni ulaskom u Uniju pokazali svoju širinu, spremnost da se prilagode promjenama i pridonijeli su većoj iskoristivosti europskih fondova što je značilo napredak sela, njihovih gospodarstava i poboljšanje kvalitete života.

Poljoprivrednici su izjavili zadovoljstvo ulaskom u EU što pokazuju i podatci iz 2007.godine kada je broj zadovoljnih poljoprivrednika porastao je s 36% na 56% a broj stanovnika ruralnih sredina s 39% na 55%. Već u prvim godinama članstva u EU, Poljska je počela s pozitivnim promjenama koje se jasno vide i danas. Poljoprivrednici kao pozitivne promjene navode porast cijena proizvoda, proces direktnih poticaja, programi za razvoj sela a izvoz je krenuo uzlaznom putanjom što se održalo i danas (Winnicka Božanović, 2013.).

U Poljskoj nije došlo do masovnog uvoza drugih proizvoda iz EU nego su oni svojim resursima otvorili tržište prema izvozu tako da su porasle cijene mliječnih proizvoda, cijene stoke za uzgoj, pri čemu su koristi imali proizvođači mlijeka i uzgajivači stoke. Negativna strana ovog napretka je izjednačavanje cijena s europskim tržištem što je dovelo do porasta cijena na domaćem tržištu i tako izazvalo nezadovoljstvo među stanovništvom. Kako je vrijeme odmicalo tako su se cijene na tržištu vraćale u normalu.

8.3.Infrastruktura ruralnih područja u Poljskoj

U zadnjih nekoliko godina u Poljskoj se vide znatne pozitivne promjene u vidu tehnologije poljoprivredne proizvodnje, stupnju modernizacije gospodarstava, investicijama u gospodarstvu, pristupa internetu i poboljšanju komunalne mreže, mogućnostima obrazovanja i povećanja obrazovanosti. Stanovnici sela sve manje odlaze u gradove pa čak je dovelo i do toga da se ruralna područja sad odabiru za život. Danas Poljaci gledaju drukčije na ruralne sredine i ona za njih više nisu mjesta poljoprivredne proizvodnje za gradove već žele očuvati prirodu i okoliš i diversificirati djelatnosti na selima. Današnji seljak je obrazovni poduzetnik koji vidi perspektivu za razvoj sebe i svoje obitelji. Za Hrvatsku zvuči nevjerojatno da su najzadovoljniji sa životom na selu mladi poljoprivrednici do 29 godina a svaki četvrti stanovnik Poljske živi na selu. Poljoprivrednici su privilegirani u smislu da ne plaćaju porez te za njih vrijede posebni propisi (Winnicka Božanović, 2013.).

Za ruralna područja u Poljskoj najvažniji faktor je tehnička infrastruktura koja utječe na kvalitetu života stanovnika ali i na mogućnost ulaganja u ova područja. Da bi se osiguralo širenje znanja i iskustava u implementiranju inovacija u poljoprivredi i ruralnim sredinama, važnu ulogu ima Nacionalna ruralna mreža. Zadatci mreže za inovacije u poljoprivredi i ruralnim sredinama su uključenje partnera za kooperaciju u implementiranju inovativnih projekata, kooperacija s Nacionalnim znanstveno-istraživačkim entitetima, uključenost

institucija i organizacija u inovativne projekte, transfer znanja i informacija za inovativna rješenja u poljoprivredi.

Unutar ruralnih sredina sve je više poduzetnika koji se ne bave direktno poljoprivredom ali žele ulagati u ova područja jer ona sve više postaju slični gradovima. Njihov broj se povećava a poljoprivredna poduzeća poprimaju drukčiji oblik, uključujući u svoj razvoj razne ekonomske aktivnosti, od usluga do plasiranja na tržište. Ovo je utjecalo i na promjene u strukturi entiteta Poljske jer je na kraju 2014. godine oko 4,9% entiteta upravljalo je sektorima u području poljoprivrede, šumarstva i ribarstva.

Zahvaljujući mnogim nepoljoprivrednim djelatnostima u ruralnim sredinama, turistička ponuda je jedna od najpopularnijih. Ruralni turizam, uključujući agroturizam, dokazuje kvalitetu života i ekonomsku diversifikaciju ruralnih sredina. To je veoma važno za svako gospodarstvo. Sve aktivnosti koje se provode na poljoprivrednim gospodarstvima utječu na razvoj poduzetništva, konkurentnosti kao i ekonomske stimulacije ruralnih sredina. Aktivnosti u sklopu agroturizma u Poljskoj su provedene unutar 8000 poljoprivrednih poduzeća koji su na raspolaganju imali 84,5 tisuća mjesta za smještaj. Lokalne akcijske grupe u suradnji s drugim institucijama pomažu u prodaji proizvoda koji se proizvode na selu ali i u razvoju agroturizma. Promotivni materijali ruralnih sredina se mogu naći u svim turističkim centrima i savjetodavnim centrima (Ministarstvo poljoprivrede i ruralnog razvoja Poljske, 2015.).

8.4.Inovacije u poljskoj poljoprivredi

Poljska je ulaskom u EU krenula s ciljem održive poljoprivrede. Inovativnosti koje su u modernoj poljskoj poljoprivredi sadrže: prelazak na specifičnu vrstu proizvodnje (organsku ili integriranu), dobivanje novih proizvoda sa željenim funkcionalnim značajkama, nove tehnologije koje dopuštaju racionalno korištenje resursa, zamjena sorti žitarica i pasmina životinja za one koje donose veće povlastice poljoprivrednicima, reduciranje razine agrokemikalija, upoznavanje s dobrim praksama za zaštitu okoliša te upotreba mašina visoke tehnologije koja je posebno važna za fragmentiranu poljoprivredu. Od ovoliko načina uvođenja inovacija u poljoprivredu zna dovesti do lokalnih sukoba jer ukoliko npr.moderna tehnologija zauzme veliki udio u poljoprivrednoj proizvodnji onda se lokalna potražnja za najamnim radom smanjuje. Isto tako, nova generacija efikasnijih pesticida i u malim količinama može ugroziti život pčela. Unatoč ovim negativnim stranama inovacijskih postupaka, nastoje se zakonima regulirati i urediti tako da ne dovodi do ovakvih sukoba.

Posebnu metodu u proizvodnji predstavlja planirani uzgoj. Provođenje planiranog uzgoja traži od farmera da koriste modernu tehnologiju u poljoprivrednoj proizvodnji (Ministarstvo poljoprivrede i ruralnog razvoja Poljske, 2015.).

Poljska je drugi najveći proizvođač gnojiva u Europskoj uniji. Zahvaljujući odgovornom korištenju gnojiva povećava se prehrambena proizvodnja uz sigurnost koja je zagarantirana. Inovacije predstavljaju uspjeh i prestiž jedne nacije. U Poljskoj se ništa nije prepuštalo slučaju pa su se tako u provođenje inovacija uključile nacionalne, regionalne, lokalne i poduzetničke razine. Sve ove razine su bitne da bi se došlo do nekog konkretnog napretka u poljoprivrednoj proizvodnji i razvoju ruralne sredine. Jedan od inovacijskih primjera su klasteri. Oni predstavljaju grupu poljoprivrednika organiziranih u jednom određenom zemljopisnom području. Članovi klastera razmjenjuju iskustva, informacije i dijele resurse između sebe. Klasteri imaju efikasan pristup pri kreiranju tehnoloških kapaciteta u određenom geografskom prostoru.

Velike promjene su se desile u području proizvodnje mlijeka. Farme koje su specijalizirane za ovakav način proizvodnje su uložile u strojeve za mehaničku mužnju i tankere za hlađenje i skladištenje mlijeka što je imalo pozitivan utjecaj na kvalitetu proizvoda. Ovo je jedan od razloga zašto proizvodnja mlijeka zauzima najvažnije mjesto u poljoprivrednoj proizvodnji. Zahvaljujući inovacijama u svim poljima koji su na bilo koji način povezani s poljoprivredom, proizvodnja mlijeka je porasla sa 6,5 milijardi na 10 milijardi litara mlijeka. Mliječni proizvodi su sinonim za kvalitetu i svi u Europi se slažu s tim.

Pozitivne promjene su vidljive i kada je u pitanju skladištenje jabuka. Proizvođači su skladišta doveli u podrume gdje su smjestili hladnjake i hladnjake za kontroliranje atmosfere. Najveća plantaža jabuka u Europi je smještena u pokrajini Grudges. Plantaže se stvarno prostiru u nedogled a podatci kažu da je Poljska četvrti najveći proizvođač jabuka u svijetu. S 2,4 milijuna tona u 2011. Godini prestigla je Italiju i tako postala najveći proizvođač u Europi (HTV televizija, 2013.)

Društvena poduzeća u Poljskoj potiču i raznovrsne inicijative u inovativnom ruralnom razvoju, posebno kada je riječ o podizanju kvalitete života kao i diversifikaciji djelatnosti. Ovakva poduzeća djeluju na poljima gdje nema komercijalni poduzeća pa da bi opstali moraju težiti inovativnosti.

HORYZONTY ITD je primjer uspješnog poljskog ruralnog poduzeća. Nastao je još prije ulaska Poljske u EU kao ogranak ekološkog i kulturnog udruženja koje se bavilo očuvanjem baštine ruralnih sredina. Njihovo poslovanje je usmjereno na promociju razvoja društvenih i gospodarskih prilika uključenjem kulturne baštine i prirodnih resursa područja. Strategija poduzeća je usmjerena na jačanje veza s kulturom i tradicijom ovog prostora s nizom povezanih aktivnosti. Promiče se turizam na Jantarnoj stazi, prodaju se lokalni proizvodi, organizira se obrazovanje o zaštiti okoliša i radionice o lončarstvu, povijesti i ručnom radu a organiziraju se događaji poput lokalnih festivala, studijskih posjeta i konferencija. Svi projekti se financiraju iz sredstava EU-a. Ključni faktori za uspjeh inovativnog pothvata u ruralnim sredinama bili su nositelji lokalnog razvoja i prilagođavanje iskustava iz prethodnih projekata.

Inovativni pristupi u Poljskoj se primjenjuju kako bi se smanjila i socijalna uključenost i kako bi bio jednak pristup razvojnim uslugama u ruralnim područjima. Radi smanjenja razlika među regijama daje se potpora boljem pristupu obrazovanju posebno u ruralnim sredinama. Za informiranje šire javnosti organiziraju se medijske kampanje o novim potporama za ruralne sredine Poljske (Revija ruralnog razvoja Europske unije, 2012.).

Nevjerojatna činjenica je da je Poljska uspjela iskoristiti više od milijardu eura novca iz EU fondova – čak 107% kako bi modernizirala farme i pomogla razvoju poljoprivrednih gospodarstava i ruralnih sredina, poboljšali uvjete proizvodnje i proizvodni sektor. Povećan izvoz je rezultat bolje kvalitete. Ovakvom stanju pomogli su i razni stručnjaci koji su objasnili poljoprivrednicima koji su glavni izazovi i kakav je situacija na tržištu (Sušenj, 2015.).

8.5.Transfer znanja i inovacija u poljoprivredi Poljske

Konkurentnost poljoprivrednog i prehrambenog sektora se ogleda kroz difuziju inovacija i transfer znanja. Vrijednost poljoprivrednog gospodarstva se sve više ogleda kroz inovacije i mjere koje doprinose njihovom ostvarivanju uključujući i ekonomski rast te odlazak njihovih proizvoda na europsko i svjetsko tržište. Znanje je glavni faktor koji pridonosi rastu konkurencije svih poljoprivrednih gospodarstava i kompanija u Poljskoj. Jedna od definicija znanja bi bila da su to vještine u nekim područjima koje se izražavaju putem učenja, životnog iskustva, nešto što je već u ljudskoj svijesti a koje se stalno nadograđuje novim iskustvima i učenjem. Znanje je smješteno u svim porama društvenog i ekonomskog života. Mnoge kompanije u Poljskoj znanje navode kao jedan od najvažnijih resursa koji donosi profit i bitan je za proizvodnju. U Poljskoj se širi koncept kompanija čije aktivnosti ovise o transferu već

postojećeg znanja kao resursa. Tako se pokušavaju izraziti sve sposobnosti znanja kako bi se istražile prilike koje dovode do efikasnog upravljanja gospodarstvom. Nema sumnje da sve kompanije koje su okrenute prema tržištu neće ostvariti svoje ciljeve ako primjenjuju znanje nego će im to pomoći da postanu još više konkurentne i inovativne. Poljoprivredna gospodarstva nisu više samo ona koja se bave uzgojem životinja, proizvode neke određene proizvode i ne okreću se modernizaciji. Danas su one mnogo više od toga a to znači da su sad modernizirana, organizirana kao kompanija koja postaje nalik svim velikim kompanijama iz različitih polja društvene aktivnosti. Upravo mnogi menadžeri prehrambene industrije koja ovisi o sirovinama s gospodarstva se stalno pitaju kako iz dana u dan spojiti znanje i inovacije ,koje su izuzetno bitne, da bi opstale kao takve te da se održi stabilan razvoj (Firlej i suradnici, 2014.).

Kreativni razvoj i inovativni proces podižu razinu konkurentnosti poduzetnika. Proces globalizacije je prisutan u svakoj sferi života i tjera da se stvari mijenjaju i postaju bolje te stavlja pred cijelu ekonomiju gospodarstva veliki izazov koji podrazumijeva konkurentnost, inovacije kao najvažniji faktor uspješnosti. Zahvaljujući inovativnim i Vladinim aktivnostima sve je više onih koje privlači poljoprivreda kao djelatnost i ohrabruje sve poduzetnike i institucije koje su prijateljski nastrojene da stvore jedan okvir koji će uključivati ekonomiju baziranu na znanju što će joj dati još jednu važnu karakteristiku a to je slobodno djelovanje.

Mnogo je institucija u Poljskoj koje šire transfer znanja i inovacija: Agencija za restrukturiranje i modernizaciju poljoprivrede, Poljska agencija za razvoj poduzetnika, Regionalna razvojna agencija kao i Industrijska razvojna agencija. Razvoj inovacija dovodi do otvaranja novih radnih mjesta ali i do povećanja broja stanovnika. Studije koje su provedene 2010. godine u Poljskoj na grupi malih i velikih kompanija u polju inovacija pokazuje kako su upravo oni svoj razvoj usmjerili prema sljedećim strateškim prioritetima: poboljšanje profitabilnosti kompanije, kvaliteti proizvoda, povećanju konkurentnosti, prilagođavanju proizvodnje zahtjevima Europske unije, smanjenju troškova i povećanju udjela na tržištu (Ministarstvo poljoprivrede i ruralnog razvoja Poljske, 2015.). Svi ovi prioriteti nisu samo bitni za razvoj gospodarstava nego i za smanjenje broja gladnih ljudi u Europi i svijetu. Inovacije upravo i predstavljaju rješenje za milijune gladnih. Poznato je da je većina gladnih na prostorima Afrike i Azije tako da će u budućnosti poljska proizvodnja biti usmjerena prema ovim dijelovima Svijeta. Reforme u prehrambenoj industriji su itekako važne i zato Poljska tome pridaje veliku pažnju. To je prepoznala i Europska unija i stoga Poljska ima veoma važnu ulogu u rastu i razvoju prehrambene industrije

Dosta je teško dati jednu glavnu definiciju inovacijama jer ona kao takva može podrazumijevati mnoge karakteristike, od povlastica za potrošače preko potreba koje će zadovoljiti naše želje do njihove kompleksnosti koja se opet odnosi na stvaranje nečeg novog što je kvalitativno drukčije od svega što postoji ili pak upotreba na drugačiji način starih, već poznatih inovacija. Još jedno od značenje inovacija je da je to upoznavanje s novim proizvodom s kojim se potrošač još nije susreo; primjena novih metoda u uzgoju kultura koje se prije nisu nikad koristile ili upotreba sirovina za neku proizvodnju koja se prije nije toliko smatrala važnom; skup rješenja kako bi se neki problem riješio; specifična alatka za poljoprivrednike kako bi inovacijama uspjeli svoj biznis dovesti na višu razinu i stvoriti nešto što će pomoći okolini da im bude bolje. Veoma je važno inovaciju gledati kroz utjecaj ekonomskih, financijskih, informatičkih, okolišnih i organizacijskih faktora. Svi ovi faktori dovode do donošenja konačnih odluka unutar gospodarstva, kompanije i države.

8.6.Obrazovne institucije u poljoprivredi

Koliko poljoprivreda ima značajnu ulogu u ekonomiji Poljske osim ovih podataka govore još i podatci o znanstvenim i istraživačkim institucijama koje se bave širokim područjem poljoprivrede. To su organizirane jedinice koje se bave istraživačkim i razvojnim radovima koji se zasnivaju na njihovoj primjeni u praksi. Pod nadzorom Ministarstva poljoprivrede i ruralnog razvoja nalazi se 12 istraživačkih instituta (7 od njih imaju status Nacionalnog istraživačkog centra); 47 fakulteta unutar 9 Univerziteta pod nadzorom Ministarstva znanosti i visokog obrazovanja; 9 znanstvenih instituta Poljske akademije znanosti a tu su još i mnoga druga ministarstva koji su usko povezani s Ministarstvom poljoprivrede (Ministarstvo okoliša, Ministarstvo za ekonomiju i Ministarstvo zdravstva). Sve ove ustanove moraju zadovoljiti određene kriterije kako bi postale znanstveno važne ali njihova uloga u poljoprivredi Poljske je izuzetno velika. Rad svih Univerziteta, fakulteta, instituta za istraživanje i razvoj financira Nacionalni centar za istraživanje i razvoj i Nacionalni centar za znanost (Ministarstvo poljoprivrede i ruralnog razvoja Poljske, 2015.).

Poljoprivreda u Poljskoj je toliko napredovala da su sve druge njene sastavnice išle istim putem, pa činjenica da su bogati ovolikim brojem visokoobrazovnih institucija i ne čudi. Sve novine koje su uvedene unutar ovih institucija povezane su generalno sa sustavom inovacija u Poljskoj. Stoga kada se govori o inovacijama, ne misli se samo na one o modernizaciji i

restrukturiranju gospodarstava ili uvođenjem nečeg novog, nego se misli i na inovacije unutar obrazovanja.

8.7.Savjetodavni model za farme

Reforma Zajedničke poljoprivredne politike se desila 2003.godine. glavni elementi promjena našli su se i u savjetodavnom modelu koji je namijenjen farmama. Ovaj model trebao se provoditi u svim zemljama članicama EU-a.

U Poljskoj, ovaj model je stupio na snagu 22. listopada 2004. Glavna značajka ovog modela bila je pomoći poljoprivrednicima da nauče kako napraviti dobar zahtjev za dobivanje poticaja. Osim toga, ovaj model ima i druge funkcije kao što su: nadopunjava obrazovanje poljoprivrednika, omogućava prijenos informacija između svih dionika koji sudjeluju na tržištu poljoprivrednih proizvoda i pomažu oko razvoja gospodarstava.

Savjetodavne službe mogu biti javne, državne ili kombinirane ovisno o entitetima. U Poljskoj je savjetodavna služba javna i bazirana je na centrima savjetodavne službe. Nasuprot ovome, privatne savjetodavne službe se šire sve više i više. One su tu kako bi ponudile pomoć poljoprivrednicima, distribuciji proizvoda za poljoprivredu.

Još ne točno ne zna koliki je broj onih koji koriste usluge savjetodavne službe. Ali ove službe nisu jedini način izvora znanja koje poljoprivrednici mogu dobiti. Tu su i specijalizirani časopisi za poljoprivrednike, internet, televizija i mišljenja onih koji su vodeći u ovom poslu. Upotreba interneta je među poljoprivrednicima sve veća. Istraživanja pokazuju kako 86% farmi u Poljskoj ima pristup internetu a 71% njih preko interneta dobivaju informacije koje im pomažu u donošenju poslovnih odluka. Poljoprivrednici su sve više okrenuti novim tehnologijama jer žele voditi svoje farme na veoma moderan način.

Poljska poljoprivreda, posebno u proteklih 10 godina, je imala jako pozitivne promjene. Hoće li nastaviti s ovakvim promjenama ovisi i o kvaliteti savjetodavne službe. Savjetodavne službe u poljoprivredi imaju svoje poslovnice u tri centra: Poznan, Krakow i Radom. Njihova uloga je da daje savjete farmerima prema zahtjevima EU-a, da podržava održivi razvoj ruralnih prostora, uključujući promociju poduzetništva, da aktivira ruralnu zajednicu, razvija turizam i ruralni turizam. Također rade na organiziranju kursova, konferencija, seminara, natjecanja te izdaju časopise i brošure koje su dostupne svima koji su zainteresirani za poljoprivredu. Drugi stakeholderi koji su uključeni u širenje inovacija su 45 poljoprivrednih škola, industrija unutar

poljoprivrednog sektora, agencije za vodu, NGO-s i svi oni koji su zaduženi za donošenje zakona (Igras i suradnici, 2014.).

9. RASPRAVA

Ulaskom Hrvatske u Europsku uniju mnogo toga se moralo promijeniti. Kako je za EU poljoprivredni sektor najvažniji tako su sve aktivnosti bile usmjerene na izradu plana koji će poboljšati konkurentnost, proširiti djelatnosti na gospodarstvima i razviti ruralna područja na prostoru Hrvatske. Stare metode nisu se nisu baš proslavile tako da je potrebno uvesti promjene koje se zasnivaju na inovacijama u svakom pogledu. Stoga je 2013. godine usvojen Program ruralnog razvoja RH 2014. – 2020. koji se sastoji od prioriteta i mjera koje bi trebale donijeti velike promjene unutar poljoprivrede. Godina dana je bio kratak period da poljoprivrednici uopće budu upoznati s njim pa ne čude podatci kako je negdje oko 2% upoznato s ovim Programom a dok ostatak niti ne zna što on znači. Ministarstvo poljoprivrede koje je izdalo ovaj strateški dokument naglašava kako će mjere za poticanje inovativnosti zaživjeti tek 2017. godine.

Zbog neznanja poljoprivrednika i loše prilagođenih mjera stanju u hrvatskoj poljoprivredi, Hrvatska je i dalje pasivna. Ništa novo se ne dešava nego se stoji na istom mjestu kao i prije donošenja ovog Programa. Vidljivo je da poljoprivrednici nisu kreativni i inovativni pa onda svoje ideje i ne mogu pretočiti u konkretna djela. Na ruku im ne ide niti politika RH koja prividno pomaže i zalaže se za dobrobit poljoprivrede a zapravo u svim zakonima pa na kraju i u ovom Programu toliko je taktika koje mogu samo dovesti do propasti gospodarstava. Nema podrške države na nacionalnoj razini kako bi se nešto napokon promijenilo. Relevantne državne institucije u području poljoprivrede tvrde kako rade na edukacijama, seminarima i radionicama za poljoprivrednike dok se to uopće ne vidi na radu poljoprivrednika.

Oni koji posjeduju velika gospodarstva i koji prate što se događa na europskom tržištu smatraju da su mjere dobro prilagođene stanju u Hrvatskoj i da će puno pomoći njihovoj proizvodnji dok manji gospodarstvenici u većem broju smatraju da su ovakve mjere za stanje u državi potpuno neučinkovite i da će trebati proći dosta vremena da se vide neki pomaci u moderniziranju gospodarstava.

Na oporavak cjelokupnog gospodarstva trebat će još dugo vremena jer se nisu riješili problemi koji se povlače još od Domovinskog rata a to ne može utjecati na nikakav napredak.

Tek kad se svi dionici vezani uz razvoj ruralnog područja uključe u prave promjene onda će se nešto promijeniti. Ali da li se može promijeniti svijest cijele države na svim razinama društva koja ne prihvaća ništa novo nego se drži samo onoga da svi oni znaju što je najbolje na svoj način. Ako svatko bude gledao ispred sebe a ne i sa strane, promjene u hrvatskoj poljoprivredi neće biti. Dokle god svatko od nas bude gledao svoj interes u svemu što radi dovest će do većeg razdora u državi. Ako se priključimo tome valu, nikad više nećemo dobiti priliku da nešto promijenimo.

Treba doći do izmjena mjera za poticanje inovativnosti kako bi one bile bolje prilagođene hrvatskim uvjetima u poljoprivredi. LAG-ovi se zalažu za ovakve promjene koje su od izuzetne važnosti. Iz Ministarstva poljoprivrede su potvrdili kako su u pripremi izmjene PRR-a kako bi se one uskladile s potrebama poljoprivrednih proizvođača, poduzetnika i ruralnih područja kojima su te mjere namijenjene. Ovo je pozitivan pomak koji bi možda u zadanom vremenskom razdoblju i mogao utjecati na velike promjene u hrvatskoj poljoprivredi.

Karakteristično je to da su se svi ispitanici u intervjuu, od lokalnih poljoprivrednika koji su upoznati s mjerama za poticanje inovativnosti do onih koji nisu upoznati s tim mjerama pa do djelatnika iz domene visokog obrazovanja i ostalih državnih institucija smatraju kako će od ovih mjera biti pozitivnih učinaka koje će podići razinu razvijenosti države unatoč stanju kakvo je danas u hrvatskoj poljoprivredi.

Brojni su primjeri unutar Europske unije kako se uz volju, želju i jasan cilj može promijeniti toliko toga. Poljska je to uspjela a može i Hrvatska. Važno je samo prepoznati svoje strateške razvojne ciljeve i pažljivo odabrati projekte kojima će dobiti poticaje iz EU za razvoj ruralnih sredina. Poljski ministar poljoprivrede je rekao kako žele svoj iskustva podijeliti s Hrvatskom za koju smatraju da je pravi model da se od nje oblikuje konkurentna država u sektoru poljoprivrede. Treba izaći iz okvira „hrvatskog“ razmišljanja i početi razmišljati europski.

10. ZAKLJUČAK

Da bi se ostvarili ciljevi poput zapošljavanja, istraživanja, socijalnog uključenja, smanjena siromaštva i moderniziranja poljoprivrede uz diversifikaciju djelatnosti potrebno je bilo izraditi dokument kojim će se nastojati ostvariti svi ti ciljevi. Na taj način je izrađen Program ruralnog razvoja Republike Hrvatske 2014. – 2020.. U vrijeme kada poljoprivreda nije samo primarna djelatnost već je oblik poduzetništva a seljak poduzetna osoba potrebno je cijeli sektor poljoprivrede gledati s jednom drugačijeg stajališta. Da bi jedan OPG opstao potrebno je da njegov nositelj bude u stalnom doticaju s novinama koje su prisutne na europskom tržištu. Upravo je to jedan od uvjeta postizanja konkurentnosti na europskoj razini.

Inovativnost i kreativnost su ključne sastavnice za uspješan ruralni razvoj zemalja EU-a. one pridonose gospodarskom napretku ali i dobrobiti pojedinca i društva. Društvena korist je upravo glavni cilj inovacija. Sve mjere za poticanje inovativnosti kroz PRR nastoje hrvatsku poljoprivredu unaprijediti, modernizirati i učiniti konkurentnom. Očekivani učinci prema sadržaju mjera su: generacijska obnova, jačanje održivosti gospodarstava, promjena strukture poljoprivredne proizvodnje, okrupnjavanje zemljišta, izgradnja cesta, prilagodba klimatskim uvjetima, povećanje stupnja obrazovanja koja podrazumijeva korištenje tehnologije te povezanost sa znanstveno istraživačkim centrima, neformalno obrazovanje, restrukturiranje i modernizacija, diversifikacija djelatnosti i ostalo.

Ciljevi rada su: identifikacija i upoznatost s mjerama za poticanje inovativnosti kroz PRR RH 2014. -2020., prilagođenost mjera uvjetima u hrvatskoj poljoprivredi i samim poljoprivrednicima, ustanoviti koji su očekivani učinci te ustanoviti razloge njihove (ne)učinkovitosti na području države.

Rezultati su pokazali da su ispitanici upoznati s mjerama koje potiču inovativnost. Lokalne akcijske grupe, brojne državne institucije su u potpunosti upoznati s mjerama za poticanje inovativnosti jer one svoj rad zasnivaju Programu ruralnog razvoja. Profesori na fakultetima i poljoprivrednim školama su preko raznih projekata na kojima rade upoznati s ovim mjerama a lokalni poljoprivrednici preko primjenjivanja tih mjera kroz poljoprivrednu proizvodnju i razvoj OPG-ova. Čak su ispitanici spomenuli mjeru 4, mjeru 6, mjeru 16 i mjeru 19 kao mjere za poticanje inovativnosti što dokazuje njihovu upoznatost s mjerama.

Na osnovu provedenog intervjua, prema sadržaju mjera, očekuju se vidljivi učinci tih mjera kao i koraci prema shvaćanju poljoprivrede u kontekstu modernog doba. Prema sadašnjem stanju u sektoru poljoprivrede u Hrvatskoj (obrazovna struktura poljoprivrednika niska, povezanost sa znanstveno-istraživačkim institucijama nedovoljna, mala gospodarstva, zastarjela tehnologija, nedostatak neformalnog obrazovanja, nedostatak informatičke tehnologije u poljoprivredi i sl.) mjere nisu dobro prilagođene te se zbog toga više može govoriti o potencijalnoj neučinkovitosti ovih mjera u RH. Još je možda i prerano govoriti o tome koji učinak bi ove mjere mogle imati s obzirom da su se tek 3-4 mjere počele primjenjivati. Poljoprivrednici se zbog nedovoljne informiranosti rijetko javljaju na natječaje jer su svjesni zahtjeva i rizika koje ti isti natječaji donose sa sobom.

Prema rezultatima istraživanja, teško da se mogu očekivati neki konkretni učinci. Stanje u Hrvatskoj je pasivno, poljoprivrednici nisu kreativni i inovativni. Da bi se to promijenilo potrebna je intervencija države da bude uz svog seljaka i da ga na razne načine motivira (prilagođavanjem mjera realnim uvjetima u poljoprivredi, subvencijama, organiziranjem politike ruralnog razvoja, promoviranjem poljoprivrednih proizvoda i sl.) i zadrži u ruralnim sredinama jer će one jedino na takav način opstati. Svi dionici uključeni u ruralni razvoj će imati koristi od ovih mjera ako budu radili zajedno za dobrobit društva.

11.LITERATURA

1. Agencija za plaćanje u poljoprivredi, ribarstvu i ruralnom razvoju (APRRR), dostupno na:<http://www.mps.hr/UserDocsImages/publikacije/2011/CAP%20Info%20campaign_CAP%20A%20brochure_FINAL.pdf>, Vodič kroz zajedničku poljoprivrednu politiku: *Što hrvatski poljoprivrednik dobiva ulaskom u EU?*, pristupljeno 12. travnja 2016. godine
2. Agroklub, Poljoprivredni portal: Poljska kao poljoprivredni uzor. Objavljeno 22.studenog 2013., dostupno na: <http://www.agroklub.com/poljoprivredne-vijesti/poljska-kao-poljoprivredni uzor/11536/>, pristupljeno 18.travnja 2016. godine
3. Bastian, M., Korczynska, Al., Kuligowski K., Tonderski A., Skov Jensen, A. (2013.). Business report: Incentives and Support Mechanisms Stimulating Innovation Within Manure Management in Poland, Baltic Forum for Innovative Technologies for Sustainable Manure Management, 4 - 20
4. Đurić, V. (1976.) Difuzija inovacija kao istraživačko polje ruralne sociologije; Sociologija i prostor, 53-54
5. Europska komisija (2013.). Research and Innovation performance in Poland, Country Profile, str. 1 - 10
6. Firlej, K., Zmija D. (2014.). Knowledge transfer and diffusion of innovation as a source of competitivness of food industry enterprises in Poland, Cracow, 7 - 159
7. Franić, R., Kumrić, O. (2008./2009.), Agrarna i ruralna politika II, Zagreb
8. Golinski, P. (2013.). Agricultural research – Innovation and its dissemination in Poland, XXVII EURAGRI Conference, Vilnius, 2 - 23
9. Hrvatska mreža za ruralni razvoj, dostupno na: <http://www.hmrr.hr/hr/naslovna/>, pristupljeno: 17. travnja 2016. godine
10. HTV televezija (2013.) . Paralele reportaža: EU poljoprivredni poticaji u Poljskoj, objavljeno: 27. rujna 2013.godine, dostupno na: <https://youtu.be/9NUdzkXqK7M>,., pristupljeno: 18. travnja 2016.godine,
11. Igras J. (2014.). 25 years of Polish Agriculture. Food security in Europe, Warszawa, 7-25
12. Ministarstvo poljoprivrede, dostupno na: <http://www.mps.hr/default.aspx?id=8>, pristupljeno 12.travnja 2016. godine

13. Ministarstvo poljoprivrede. Nacrt programa za međuupravne konzultacije, objavljeno: 24.siječnja 2014. godine, dostupno na: <http://simora.hr/userfiles/file/Razv_strategije/EUHR/PRR_2014_0127_EK_January%20draft.pdf>, pristupljeno: 09.lipnja 2016. godine
14. Ministarstvo poljoprivrede. Program ruralnog razvoja Republike Hrvatske za razdoblje 2014. – 2020. Popis mjera s osnovnim informacijama. Objavljeno: ožujak 2015., dostupno na:<http://www.mps.hr/ipard/UserDocsImages/Postpristupno%20razdoblje%20%20EAFRD/BRO%C5%A0URA%2003_2015/MPS_program%20ruralnog%20razvoja%20RH_200x275_v6%20-%20LQ.pdf>, pristupljeno: 09. lipnja 2016. godine
15. Ministry of agriculture and rural development in Poland (2015.). Agriculture and food economy in Poland, Warsaw, 94 - 152
16. Pimr, P., Radniecki, J. (2015.). Innovations and new developments improving agro and food industry in Poland, EXPO Milano 2015, 2 - 23
17. Polish information and foreign investment agency (2013.). Food Sector in Poland, str. 3 - 15
18. Program ruralnog razvoja, dostupno na: <http://ruralnirazvoj.hr/>, pristupljeno: 12.travnja 2016. godine
19. Revija ruralnog razvoja Europske unije. Kreativnost i inovativnost u ruralnom razvoju Europske unije. Publikacija Europske mreže za ruralni razvoj. br.2 HR. , Objavljeno: lipanj 2012.. dostupno na: <http://enrd.ec.europa.eu/enrd-static/fms/pdf/0826A911-CF29-F4B9-93D6-A6C407B2BE63.pdf>, pristupljeno: 12.travnja 2016. godine
20. Skudlarski, J. (2014.). European union instruments used in Poland for support of innovations in a production of farms, Warsaw University of Life Science, 307 - 310
21. Sušenj, M. Od Poljske trebamo učiti: Od EU uzeli nevjerovatnih 1,084 mlrd. eura. Objavljeno: 02.listopada 2015., dostupno na : <http://net.hr/danas/novac/od-poljske-trebamo-uciti-od-eu-uzeli-nevjerojatnih-1084-mlrd-eura/>, pristupljeno 18.travnja 2016
22. The European Agriculture Fund for Rural Development (svibanj 2015.) , dostupno na: <http://www.mps.hr/ipard/UserDocsImages/Postpristupno%20razdoblje%20%20EAFRD/PRR%2020142020%20finalna%20ina%C4%8Dica%20HR/PRR%20RH%202014-2020_v1.4_finalna%20ina%C4%8Dica.pdf>, Program ruralnog razvoja Republike Hrvatske za razdoblje 2014. – 2020.

23. Uprava za upravljanje EU fondom za ruralni razvoj, EU i međunarodnu suradnju, Ministarstvo poljoprivrede (rujan 2014.). Program ruralnog razvoja Republike Hrvatske za razdoblje 2014. – 2020.
24. Winnicka Božanović,B. (2013.) VL EUčionica. Poljska poljoprivreda i ruralna područja nakon ulaska u EU, objavljeno: 19.lipnja 2013. godine, dostupno na: <http://www.vecernji.hr/eucionica/poljska-poljoprivreda-i-ruralna-podrucja-nakon-ulaska-u-eu-571196>, pristupljeno: 10.lipnja 2016.godine